

Työttömyyden selitystavat Aamulehden mielipidekirjoituksissa 2012–2014

Amanda Tammivirta

Pro gradu -tutkielma

Sosiaalityö

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

Tampereen yliopisto

Ohjaaja Kirsi Juhila

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
2	TYÖTTÖMYYTEEN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT	4
2.1	Työelämän muutossuunnat.....	4
2.2	Työvoimapolitiikka.....	9
2.2.1	Työvoimapoliittiset toimenpiteet	13
2.3	Aktivointipolitiikka.....	17
2.3.1	Sosiaalityöntekijän rooli aktivoinnissa	22
2.3.2	Yksilön vai yhteiskunnan aktivointia?.....	24
2.4	Ikäkysymykset.....	26
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	29
3.1	Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	29
3.2	Tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen kulku	30
3.2.1	Aineiston kontekstina Aamulehti	30
3.2.2	Aineiston hankinta.....	31
3.2.3	Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi	32
3.2.4	Analyysin teko vaihe vaiheelta	34
3.3	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	35
4	TYÖTTÖMYYDEN SELITYSTAPOJA	38
4.1	Mielipidekirjoitusten selitystavat	38
4.2	Taloudelliset selitystavat.....	40
4.3	Ikään liittyvät selitystavat	45
4.4	Työttömyyden selittäminen itsestä riippumattomilla tekijöillä.....	49
4.5	Syrjäytyminen työttömyyden selitystapana	51
4.6	Kannustinloukot työttömyyden selitystapana	53
4.7	Yhteiskunnan rakenteeseen liittyvät selitystavat.....	55
4.8	Koulutusjärjestelmään liittyvät selitystavat	57

4.9	Työttömyyden normalisointi selitystapana	60
5	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	62
	LÄHTEET	66
	LIITTEET	73

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

TAMMIVIRTA, AMANDA: Työttömyyden selitystavat Aamulehden
mielipidekirjoituksissa 2012–2014

Pro gradu -tutkielma, 65 s. 5 liitesivua

Sosiaalityö

Ohjaaja: Kirsi Juhila

Huhtikuu 2015

Tässä tutkielmassa selvitetään, miten työttömyyttä selitetään suomalaisen sanomalehden Aamulehden mielipidekirjoituksissa vuosien 2012–2014 välillä. Työn ja työttömyyden tematiikka on erityisen ajankohtainen, sillä työttömyysluvut ovat kasvussa Suomessa. Työttömyyden selitystapojen tutkiminen paljastaa, näkevätkö mielipidekirjoittajat työttömyyden pohjautuvan vahvemmin ihmisen yksilöllisiin ominaisuuksiin vai yhteiskunnan rakenteellisiin tekijöihin.

Keskeistä tutkielmassa on tuoda esille, minkälaisia selitystapoja mielipidekirjoittajat työttömyydelle antavat, ja millä tekijöillä he perustelevat kantaansa. Teoreettisesti selvitetään yhteiskunnassa vallitsevan aktivoinnin lisääntymisen ja työttömyyden suhteita toisiinsa; näkyykö työvoimapolitiikan ja aktivoinnin lisääntynyt korostus yksilön vastuuttamisena ja syyllistämisenä.

Työttömyyden määrittäessä suurelta osin työn kautta, tarkastellaan työttömyyden ohella myös työelämän muutossuuntia, työvoimapolitiikkaa, työvoimapolitiittisia toimenpiteitä ja aktivointipolitiikkaa. Käsittelen tutkielmassani näiden teemojen lisäksi aineistossa vahvasti esiin tulevia ikäkysymyksiä ja sosiaalityön suhdetta aktivointiin.

Tutkimus on toteutettu laadullisin menetelmin. Metodinani käytön sisällönanalyysia, mutta sivuan myös laadullista asennetutkimusta. Aineisto koostuu viidestäkymmenestä Aamulehdessä julkaistusta mielipidekirjoituksesta vuosien 2012- 2014 välillä. Tarkoituksena on ollut nostaa esiin sekä työttömien omia kokemuksia työttömyydestä että muiden lehteen kirjoittaneiden julkaisuja selitystavoista työttömyyden takana.

Tutkimukseni valossa näyttää vahvasti siltä, että työttömyyden selitystapoina nähdään pääosin olevan rakenteellisia tekijöitä. Yksilöä ei siis yksiselitteisesti syyllistetä omasta tilanteestaan. Eniten työttömyyttä selitetään vaikealla taloudellisella tilanteella ja yhteiskunnallisena ongelmana.

Avainsanat: työttömyys, työn, työttömyyden selitystavat, aktivointi, työvoimapolitiikka

UNIVERSITY OF TAMPERE

School of Social Sciences and Humanities

TAMMIVIRTA, AMANDA: Ways to explain unemployment in Aamulehti columns between the years 2012–2014

Master's thesis, 65 pages, 5 pages appendices

Social Work

Supervisor: Kirsi Juhila

April 2015

In this master's thesis I study how unemployment is explained in Finnish newspaper Aamulehti columns between the years 2012–2014. Themes of work and unemployment are particularly current, as the unemployment figures are on the rise in Finland. Studying explanations of unemployment means to reveal, whether unemployment is based on a human individual characteristics or social structural factors.

Highlights of the thesis is to show what kind of explanation for unemployment column writers give and with what kind factors they justify their position. Theoretically, I explain the relationship between increasing activation in society and unemployment; whether labor market policy and increased activation of highlighting the individual responsibility of unemployment and the guilt attribution.

Unemployment being defined largely through the work, I don't study only unemployment, but also the changes in work-life, employment policy, labor market policy and the activation policy. I also talk about questions about age and the relationship between social work and activation.

The research was conducted using qualitative methods. As a method I use a content analysis but also use a little bit qualitative attitude research. The material consists of fifty columns that are published in Aamulehti between the years 2012- 2014. The aim has been to highlight the persons own experiences of unemployment and other writers opinions and explanations of unemployment.

According to the result of the study, it seems clear that the explanations of unemployment are seen mainly in social factors. The individual is not unequivocally blamed for their own situation. Most explanations of unemployment are based on difficult economic situations and problems in society.

Keywords: unemployment, unemployed, unemployment, the explanation, activation of labor market policies

1 JOHDANTO

Pro gradu tutkimukseni sijoittuu työttömyystutkimuksen kenttään. Työttömyys on käsite, joka kirvoittaa varsin kärkeästä mielipiteiden vaihtoa aina maamme ylimmän johdon keskuudesta kansalaisiin asti. Työn ja työttömyyden tematiikka on erityisen ajankohtainen, sillä työttömyysluvut ovat kasvussa Suomessa. Vuoden 2014 elokuussa työttömiä työnhakijoita oli 29 000 enemmän kuin aiempina vuonna eli 319 400.

Työttömyyden lisääntyminen ei koske vain vaikeasti työllistäviä aloja vaan työttömyysaste on noussut kaikissa ammattiryhmissä. Tämän hetkinen tilanne vaikuttaa erityisen huolestuttavalta, sillä etenkin yli vuoden työttömänä olleiden pitkäaikaistyöttömien lukumäärä nousi lähes 16 000 ihmisellä vuoteen 2013 verrattuna. (Työ- ja elinkeinoministeriö, työnvälitystilasto.) Työttömyyden ja sen mukanaan tuomien negatiivisten vaikutusten takia työttömyyden ja siihen liittyvien selitystekijöiden tutkiminen on erityisen perusteltua näinä aikoina.

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, miten työttömyyttä selitetään suomalaisen sanomalehden Aamulehden mielipidekirjoituksissa vuosien 2012–2014 välillä. Työttömyyden selitystapojen tutkiminen paljastaa, näkevätkö mielipidekirjoittajat työttömyyden pohjautuvan vahvemmin ihmisen yksilöllisiin ominaisuuksiin vai yhteiskunnan rakenteellisiin tekijöihin. Mielipidekirjoitukset edustavat sanomalehdessä tekstilajia, jossa näkyy uutisia ja reportaaseja vapaammin, miten monenlaisia näkökulmia kansalaisilla on työttömiä ja työttömyyttä kohtaan.

Analyysini taustalla on viitekehys, jossa yksilön ja yhteiskunnan välinen suhde nähdään problematisoituna. Tällä tarkoitan ajatusta siitä, että työttömyyden syitä voidaan löytää sekä yksilöön liitettävistä selitystavoista että tämän ulkopuolisista tekijöistä. Se, kumpi näkökulma vallitsee ja kummasta etsitään syyllistä, vaihtelee mielipidekirjoittajien kesken. Pyrin tietoisesti tuomaan tämän jännitteen tutkimuksessani esille ja huomioimaan, miten se vaikuttaa kirjoituksissa esitettyihin työttömyyden selitystapoihin. Tutkimukseni kautta haluan selvittää, ovatko jotkin selitysmallit työttömyydelle vallitsevia, ja mitä ne kertovat ihmisen ja yhteiskunnan välisestä vastuusta ja suhteesta. Yhteiskunnallisena viitekehysenä on mielestäni tärkeää tuoda esille, mitkä ovat

seikkoja, joihin työttömät voivat itse vaikuttaa, ja mitkä ovat yhteiskunnan luomia reunaehtoja, joihin yksittäisen ihmisen on vaikeaa puuttua.

Mielipidekirjoitukset käsittän myös eräänlaisena ajankuvana eli koosteena siitä, minkälaisessa todellisuudessa elämme. Niissä ilmenee laajemmin tarkasteltuna ajallemme ominaisia asenteita työtä ja sen puutetta kohtaan. Tutkimukseni tarkastelutapana käytän sisällönanalyysiä, jonka avulla pyrin löytämään teemoja, joiden avulla kirjoittajat selittävät työn puutetta. Huomioin, että Aamulehteen mielipidekirjoituksen lähettäneet saattavat olla hyvin erilaisissa positioissa toistensa kanssa. Osa kirjoittajista katsoo työttömyyttä ulkoapäin esimerkiksi työnsä kautta tai yhteiskunnan virkamiehenä, kun taas osa kirjoituksista käsittelee omakohtaista kokemusta syrjäytymisestä ja työttömyydestä. Erilaiset kirjoittajapositiot ovat yksi työni haasteista, mutta uskon, että niiden tietoinen käsittely laajentaa tutkimukseni näkökulmaa työttömyyden selitystekijöistä.

Jotta työttömiä ja työttömyyttä koskevia asenteita voidaan ohjata yhteiskunnallisessa keskustelussa haluttuun suuntaan, on selvitettävä, mikä yhteys työttömyyden selitystavoilla on käsitykseen ihmisen omasta vastuusta elämässään verrattuna yhteiskunnan vastuuseen. Laajempaan kuvana pyrin siis kiinnittämään tutkimukseni keskusteluun ihmisen ongelmien lähtöisyydestä joko näistä itsestään tai rakenteellisista syistä. Työelämän muutokset, työvoimapolitiikka, työvoimapolitiittiset toimenpiteet ja aktivointi ovat avainsanoja, joiden kautta avaan näköaloja työttömyyden taustalla olevien syiden selitystavoille. Näiden lisäksi ikäkysymykset nuorten ja eläköityvien kesken ovat yhä enenevässä määrin työttömyyskeskustelussa esiintyviä selitystekijöitä.

Taustoitan työssäni työvoima- ja aktivointipolitiikan keinoja järjestellä ja hallinnoida yksilön ja yhteiskunnan välistä suhdetta. Aktivointipolitiikan kannatuksen kasvuun liittyy vahvasti arvojen muutos yksilökeskeisemmiksi (Sihto 2013, 201). Työvoimapolitiikan tarkastelu ja sen muuntuminen kohti aktivointikeskeisyyttä kertoo jotakin olennaista ajastamme. Tästä huolimatta aktivointipolitiikan vaikutuksia on tutkittu vertailuaineistolla Suomessa vain hyvin vähän (Hämäläinen 2013, 179). Onkin mielestäni erityisen tärkeää mielipidekirjoitusten keinoin tuoda esille käsityksiä vallalla olevasta työvoimapolitiikan linjasta.

Oma kiinnostukseni työttömyyttä koskevaan tutkimukseen syntyi työskennellessäni Tampereen kaupungilla sosiaalisen kuntoutuksen sosiaalityöntekijänä. Asiakkaitani olivat pääosin 500-päivää työmarkkinatukea saaneet pitkäaikaistyöttömät. Työni kautta huomasin, ettei työttömyys ole lainkaan yksiselitteinen asia, vaan siihen voi johtaa monta eri syytä. Sosiaalityöntekijöiden rooli aktivoinnissa on keskeinen ja siksi olisikin tärkeää tutkia lisää, mitä sosiaalityöllä on antaa työllisyyskeskustelulle. Oman kokemukseni mukaan yhteiskunnassamme korostetaan usein tietynlaisia selitysmalleja työttömyydelle. Valitettavan suuri osa näistä selitysmalleista saattaa rakentua ihmisten ennakkoluulojen varaan.

Tarkastelen sanomalehdissä julkaistuja mielipidekirjoituksia kuitenkin yleistämättä niiden selitystapoja, sillä on ilmiselvää, etteivät ne edusta kaikkien suomalaisten asenteita ja ajattelumalleja. Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa on tärkeää tehdä kuulluksi epäedullisessa asemassa olevien ihmisten ääni. Mielipidekirjoitukset omakohtaisista kokemuksista ovat näin yksi keino välittää vähemmistössä olevien näkökulmia keskusteluun mukaan. Huomioin kuitenkin, etteivät kaikki kirjoittajat kuulu tähän kategoriaan, eikä tämä olekaan kuin yksi tutkimukseni tarkoituksista. Miellän mielipidekirjoitusten olevan pikemmin läpileikkaus asenneilmapiiriin maassamme.

Työttömyyden selitysmalleja ei ole selvitykseni mukaan käsitelty suomalaisissa sosiaalialan tutkimuksissa. Aiemmat tutkimukset ovat painottuneet pikemmin esimerkiksi työttömien kanssa työskentelevien käsityksiin ja mielikuviin asiakaskunnasta sekä analyyseihin työttömien omakohtaisista kokemuksista. Tämä on sinällään harmillista, sillä sanomalehtien tarkastelu antaa suuremman otannan kuin esimerkiksi yksittäisten henkilöiden laadulliset haastattelut. Toivon, että työttömiä ja työttömyyttä koskevaa keskustelua mielipidepalstoilla ja sosiaalisessa mediassa tarkasteltaisiin lisää tulevaisuudessa.

Pro gradu- tutkimukseni rakenne on seuraavanlainen: luvussa kaksi taustoitan aiempaa työttömyyteen liittyvää tutkimusta ja keskityn työttömyyteen liittyvien yleisempien selitystekijöiden teoreettiseen tarkasteluun. Selvitän, millaiset ehdot tämänhetkinen yhteiskunta on luonut työn tekemiselle ja minkälaista politiikkaa tehdään, jotta työttömyys laskisi. Tarkastelen työvoimapolitiikan, työvoimapolitiittisten

toimenpiteiden ja aktivoinnin välistä keskustelua ja tematiikkaa. Pyrin tällä pohjustamaan työelämän muutosten tarkastelua, jonka kautta avaan näköalaa työttömyyden taustalla oleville syille. Tarkastelen erityisenä kysymyksenä ikään liittyviä selitystekijöitä, jotka ovat yhtä enemmän esillä työttömyyskeskustelussa.

Tämän jälkeen luvussa kolme esittelen tutkimuskysymykseni ja aineistoani. Lisäksi avaan tutkimukseni toteutusprosessia metodologisine valintoineen. Käyn läpi mielipidekirjoituksia dokumentteina ja niihin perustuvaa sisällönanalyysia. Pohdin myös tutkimukseni eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyviä seikkoja. Neljännessä luvussa esittelen tutkimukseni tuloksia eli aineistosta nousseita työttömyyden selitystekijöitä. Tulosluvun jälkeen tutkimukseni viimeisessä luvussa esitän koko tutkimukseni yhteenvedon ja tekemäni johtopäätökset sekä kytken tutkimustuloksen aiempaan tutkimukseen. Tarkastelen samalla tutkimustuloksiani osittain laajemmissa yhteyksissä.

Tutkimuskysymykseni on seuraava: Miten työttömyyttä selitetään Aamulehden mielipidekirjoituksissa ajalla 2012–2014?

asiasanat: työttömyys, mielipidekirjoitus, työvoimapolitiikka, aktivointi, selitystekijä

2 TYÖTTÖMYYTEEN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT

2.1 Työelämän muutossuunnat

Työelämän muutos itsessään on ollut monien tutkijoiden mielenkiinnon kohteena. Muutosta on tutkittu laajasti sekä Suomessa että kansainvälisesti. Oman tutkimukseni kannalta olennaista on huomioida, miten työelämän muutos näyttäytyy kansallisesti työttömyystutkimuksessa ja minkälaisia selitystekijöitä muutoksen taustalta löytyy.

Suomalaisen työelämän asiantuntijan Anu Järvensivun (2014, 1) tuoreen tutkimuksen perusteella työelämän muutosta tapahtuu kaiken aikaa. Muutos ei kuitenkaan ole yksiselitteistä vaan pikemmin limittäistä tai ristikkäistä. Tällöin muutosta voidaan tulkita monesta eri näkökulmasta. Vaikka työelämän muutoksesta puhutaan erityisesti nykyaikana, on muutoksen vaikutusta työntekoon ja työttömyyteen tutkittu jo

vuosikymmeniä sitten. Simo Aho (1988, 28) tutkimusten mukaan yhteiskunnan muuttuessa ei vain työteon kulttuurinen ja ideologinen merkitys muutu. Itse työ ja sen tekeminen vaihtuu huomattavan toisenlaiseksi. Työelämän muutos on näin ennalta-arvaamatonta ja saa aikaan uudenlaisen työelämän, jossa työnteolle annetaan uusia merkityksiä.

Tutkijat ovat pyrkineet selvittämään, minkälaisia selitysmalleja työelämän muutoksen taustalla vaikuttaa. Yhtenä johtavana teoriana kansainvälisessä tutkimuksessa esiintyy tuotantomallin muutos fordistisesta mallista kohti uutta innovaatiokorosteista mallia. Mallien muutosta tutkineet Jacques Belanger, Anthony Giles ja Gregor Murray (2002, 49) luonnehtivat muutosta kolmen eri ulottuvuuden kautta. Heidän mukaansa työn organisointi, työelämän suhteet ja johtamiskulttuuri ovat muuttuneet siirryttäessä mallista toiseen. Työelämän suhteiden osalta fordistinen malli tarjosi nykyiseen verrattuna työntekijöille korkeampaa turvallisuutta vaatien samalla vähemmän joustavuutta. Vastaavasti nykyisessä työelämässä korostuvat vaateet sekä monitaitoisuudesta että kyvystä oppia nopeasti uutta. Tämänlaisen muutoksen vaikutus työelämään heijastuu myös työttömyyteen. Ne, jotka eivät kykene vastaamaan muutospaineesiin ovat vaarassa jäädä uudistuvan työelämän jalkoihin.

Simo Aho (1988) käyttää samanlaista selitysmallia työelämän muutokselle. Hän viittaa fordistisen mallin kriisiin tarkoittaen tiettyjen työelämän piirteiden muuttumista huomattavan erilaisiksi. Muutoksia tapahtuu muun muassa työelämän liikkuvuuden, joustavuuden ja epävarmuuden lisääntyessä ja leimatessa uutta aikakautta. Jo 1980-luvulla Aho epäilee tulevaisuuden tuovan mukanaan epävarmempia aikoja, taloudellisia kriisejä ja muutoksia työelämän valtasuhteissa. Kovin kaukana tämä tulkinta ei tämän päivän näkökulmasta taida olla.

Työmarkkinoiden tilannetta seurataan kuukausittain sekä tilastokeskuksen otantaan perustuvalla työvoimatutkimuksella että työministeriön rekisteripohjaisella työvälitystilastolla (Heinonen, Hämäläinen, Räisänen, Sihto & Tuomala, 2004, 12). Työ- ja elinkeinoministeriö seuraa työelämän kehitystä ja työttömyyden muutossuuntia jokavuotisilla työllisyyskatsauksilla. Ministeriön katsaukset ovat samoilla linjoilla fordistisen mallin muutoksesta. Niiden mukaan teollisuuden työpaikat ovat vähentyneet

kun taas palvelualojen kysyntä on kasvanut. Lisäksi määräaikaisten ja osa-aikaisten työsuhteiden määrä on kasvanut. Tämä lisää lyhytjaksoisten työttömyysjaksojen määrää ja kuvastaa samalla aikamme painotusta kasvavaan epävarmuuteen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 16.)

Myös yksittäisen työttömän kannalta työmarkkinatilanne on muuttunut aiempaa vaativammaksi tuottavuusvaatimusten kasvaessa koko ajan (Hämäläinen 2013, 176). Muutoksen voidaan nähdä alkaneen 1980-luvulla, jolloin oli jo huomattavissa, että tietoyhteiskuntaan siirtyminen merkitsi laajamittaista työvoiman seulontaa. Seulonta tarkoittaa prosessia, jossa työvoimaa luokitellaan niihin, joilla on tietoyhteiskunnan vaatimia ominaisuuksia ja niihin, joilla ei näitä ominaisuuksia ole. Haluttuihin ominaisuuksiin sisältyvät muun muassa tieto, taito, terveys, tehokkuus ja sopeutumiskyky. Nämä ovat samoja ominaisuuksia, joita nykyaikaisen tuotannon laatuvaatimukset edellyttävät. (Sirén 1983, 27; Lindqvist 1986, 78.) Niinpä nykyinen työelämä vaatii tekijöiltään erilaisia ominaisuuksia kuin, mihin on totuttu aiempina vuosikymmeninä. Toisin sanoen työn ulkopuolelle saattavat jäädä ne, joilla ei ole kykyä sopeutua tämän kaltaisiin muutoksiin. (Hämäläinen 2013, 176.)

”Vanhanaikaisten” ammattien mureneminen ja jatkuvan kehittymisen ja kehittämisen vaatimus henkivät yhteiskunnassa tällä hetkellä vallitsevia ihanteita. Ikuisen kehittämisen ideaali viittaa jatkuvaan muutokseen ja vaateeseen uusista tavoista toimia niin työpaikoilla kuin niiden ulkopuolella. (Laine, 2013.) Marjatta Bardyn (2006, 279) mukaan kehittämisen vaatimus sekä jatkuvat uudet projektimuotoiset ohjelmat leimaavat koko nykyistä aikakautta. Kehittymisen sekä elinikäisen oppimisen termit nostettiin kuitenkin jo 1990-luvun laman aikana yhteiskunnan ihanteeksi (Rinne & Salmi 1998, 141). Tämänlainen muutos näkyy myös tutkimuksissa, joissa on selvitetty työttömyyskausien päättymistä. Työuralta työttömäksi jääneiden työttömyyskaudet päättyvätkin huomattavan usein opiskeluun ja uudelleen kouluttautumiseen (Työ- ja elinkeinoministeriö 2008, 108). Tämä viittaisi siihen, että uudelleen kouluttautuminen on olennaisen tärkeä osa työttömyyden purkua.

Itsensä kehittämiseen liittyy tiiviisti vaatimus uusien taitojen ja kykyjen kasvuun panostamisesta tietoyhteiskunnan vaatimalla tavalla. Yhteiskunnassa on panostettu tähän

usealla kannustimella niin työntekijöiden kuin työnantajien puolelta. Esimerkiksi uutena keinona työnantajille on tullut mahdollisuus saada työntekijän koulutuksesta taloudellinen kannuste. Kannusteen tarkoituksena on lisätä työntekijöiden ammatillista osaamista ja kehittämistä. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2013.)

Yksi itsensä kehittämisen kohteista on ollut kansalaisten tietoteknisten taitojen parantaminen. 1990- luvulta nopeasti edennyt tekninen vallankumous tietotekniikan ja internetin osalta on vaikuttanut vahvasti ammattirakenteiden muutokseen. Automaatio onkin korvannut monia rutiininomaisia ”keskiluokkaisia” töitä. Työelämän muutoksen myötä tietotekninen ymmärrys on muodostunut suurimmassa osassa ammateissa olennaiseksi. (Filander & Jokinen 2008, 204.)

Vaikka työelämän kehitys korostaa teknologisen ymmärryksen tärkeyttä, myös ristiriitaisia tutkimustuloksia informaatioyhteiskunnan vaikutuksesta työllisyyteen esiintyy. Työttömyyttä Suomessa laajasti tutkinut Simo Aho (1988, 111) väittää monista muista tutkijoista poiketen, ettei teknologinen kehitys ole joukkotyöttömyyden olennainen syy. Hänen mukaansa suurin muutos on jo tapahtunut 1960- ja 1970- luvuilla maatalousyhteiskunnasta poistumisen aikoihin. Tämä siirtymä ei itsessään aiheuttanut työttömyyttä. Teknologinen kehitys nähdään näin pienenä yksittäisenä muutoksena, joka ei yksinään riitä työttömyyden selitystekijäksi.

Ahon kanssa hieman samankaltaisella linjalla on Anu Järvensivu (2014), joka korostaa, että tietoyhteiskuntaan siirtymisestä huolimatta työelämässä tietyt ominaisuudet ovat sellaisia, joiden tarpeellisuus ei muutu. Luovuus ja sosiaaliset taidot ovat esimerkiksi asioita, joihin tarvitaan inhimillistä pääomaa. On hyvin todennäköistä, että ne tulevat olemaan pitkään työntekijöiden arvostettuja ominaisuuksia, joita koneilla ja kehittyvällä tekniikalla ei voi korvata. (Järvensivu 2014, 10.)

Työ ei muutu vain tekniikan kehittymisen myötä vaan koko työnteon malli on muuttumassa. Näyttää siltä, että työ siirtyy perinteisen palkkatyön rakenteista kohti uusia toimintamalleja. Työn ja arjen rajapinnat saattavat hämärtyä, ja työnantajan ja työntekijän väliset suhteet rakentua vaihtoehtoisin tavoin. On kuitenkin huomattava, että kaikki tällä hetkellä käsillä olevat työelämän muutokset voidaan tulkita kuitenkin vasta

tulevaisuudessa. Korjausliike yhdessä järjestelmässä saattaa aiheuttaa ongelmien kasvua toisessa järjestelmässä. Esimerkiksi tuottavuuden parantaminen voi pidemmällä tarkastelujaksolla vähentää työllisyyttä. Näin uusien muutosten positiiviset ja negatiiviset vaikutukset ovat nähtävissä vasta edestäpäin. (Järvensivu 2014, 3-9.)

Tulevaisuuden uhkakuvia ja mahdollisuuksia työelämän muuttuessa ovat sekä kansalliseen että kansainväliseen kilpailuun liittyvät seikat. Haasteisiin sisältyy muun muassa työpaikkojen menettäminen halvemman työvoiman maihin ja talouselämään liittyvät muutokset yritysten tuottamien työpaikkojen karsimisesta. Toisaalta globalisaatio voidaan nähdä mahdollisuutena esimerkiksi suomalaisille yrityksille laajentua uusiin maihin. Kansainvälistymisen myötä vastaavasti syntyy uusia työpaikkoja kansainvälisten yritysten avatessa uusia toimipisteitä Suomeen. (Hautamäki 2008, 24.)

Pitkäaikaistyöttömyys tulee olemaan yksi tulevaisuuden työelämän haasteista. Se itsessään heikentää työmarkkinoiden toimintaa ja taloudellista kasvua (Sihto 2013, 199). Työelämän muutokset eivät globaalistumisen myötä enää ole yksittäisten maiden asia, vaan työttömyys on maiden yhteinen kriisi. Tällä hetkellä vallitseva talouskriisi on kaikkia maita koskeva ongelma ja sen negatiivinen vaikutus työmarkkinoiden toimintaan on merkittävä. Työttömyysluvut eivät ole vain Suomessa korkeita vaan myös muissa OECD maissa työttömyys on kasvanut laskusuhdanteiden myötä. (Ilmakunnas 2010, 38.)

Suomessa työttömyys kääntyi kasvuun vuoden 2008 viimeisellä neljänneksellä ja työttömyystilanne on jatkunut tähän päivään asti vaikeana. Työttömyyttä vähentämään pyrkivät työvoimapolitiikan lisätoimet ovat perusteltuja silloin, kun uhkana on rakenteellisen työttömyyden kasvu. Taantumun kestolla on luonnollisesti vaikutusta siihen, kuinka mittaviksi työttömyysongelmat ehtivät kumuloitua. Tällä hetkellä kasvunäkymät ovat heikot ja kestää pitkään ennen kuin palataan tasolle ennen talouskriisiä. (Ilmakunnas 2010.)

Työllisyyden kehitys jatkossa riippuukin ainakin kolmesta eri tekijästä. Kyseessä on työvoiman määrän, työn tuotannon ja työn tuottavuuden välinen yhtälö. Se, miten kyseiset tekijät tulevat lähivuosina kehittymään, on vielä epäselvää. Yritysten toiminnan tarkastelu tulevaisuudessa ei yksin kerro työllisyyden kehityksestä, sillä valtion ohjaava rooli

vaikuttaa tähän yhtälöön niin, että tuotannon kasvu ei yksin riitä lisäämään työpaikkoja. (Aho 1988, 118.)

Työelämän muutos tuo mukanaan monia relevantteja selitystekijöitä työttömyydelle. Globalisaation nostaessa kansainvälistä ja kansallista kilpailua, ovat työnteon edellytykset kiristyneet niin yrityksien sisällä kuin henkilökohtaisella tasolla. Yksilöltä vaaditaan yhä enemmän. Pärjääminen uudenaikaisessa työelämässä vaatii uudenlaisia taitoja kuten tietoteknistä osaamista tai halua kouluttautua jatkuvasti eteenpäin. Talouden tilanteen vaikeutuessa työn saaminen muuttuu yhä haastavammaksi ja kilpailu vapaista työpaikoista kiristyy. Työttömyyttä voidaan selittää näin yhteiskunnallisilla tekijöillä, joihin yksittäinen kansalainen voi vain heikosti vaikuttaa. Tällöin työttömyys nähdään olevan suurten rakenteellisten tekijöiden syytä.

Toisaalta työelämän muutoksesta voidaan löytää myös yksilöön keskittyviä selitystekijöitä. Näihin sisältyy vaatimus kehittää itseään ja pysyä kiinni työelämässä oman itsensä muokkaamisen kautta. Työttömät voidaan nähdä tällöin ominaisuuksiltaan kykenemättöminä tai huonoina. Tällaiset yksilöä leimaavat tekijät voivat saada perustelunsa esimerkiksi työelämän muutokseen sopeutumattomuudesta tai vanhentuneesta ammattitaidosta.

2.2 Työvoimapolitiikka

Työvoimapolitiikka on yksi työttömyyden sääntelyn keinoista. Se voidaan määritellä olevan valtion puuttumisen väline työmarkkinoilla ilmeneviin epätäydellisyyksiin kuten työttömyyteen ja työnantajien vaikeuksiin saada haluamaansa työvoimaa. Se saa näin perustelunsa työmarkkinoiden ilmenevistä epäkohdista. (Heinonen ym. 2004, 51–52.) Oman näkökulmani kannalta tarkastelen työvoimapolitiikkaa yhtenä valtion välineenä määritellä työttömyyden selitystekijöitä ja toimia niiden ratkaisemiseksi.

Työvoimapolitiikka jaetaan usein kahtia aktiiviseen ja passiiviseen osaan. Aktiivinen työvoimapolitiikka pitää sisällään sekä kaikille työnhakijoille suunnatut julkiset työnhakupalvelut että työttömille suunnatut työvoimapolitiittiset toimenpiteet. Passiivinen osa viittaa työttömien toimeentuloturvaan, jonka avulla turvataan ansiotulonsa

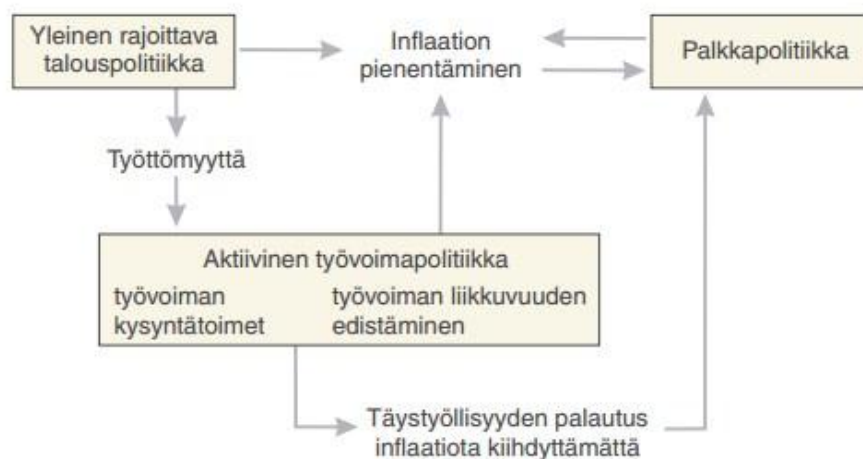
menettäneille rahallinen etuus ja ylläpidetään työvoimareserviä työmarkkinoiden hyväksi. (Aho & Arnkil 2008, 46.)

Aktiivista työvoimapolitiikkaa pidetään nykyään Suomessa ja muissa kehittyneissä teollisuusmaissa oppina, joka toimii koko työvoimapolitiikan strategisena perustana. Aktiivisuudella halutaan korostaa sitä, että työvoimatoimien tulisi koostua passiivitoimien, kuten työttömyysturvan, sijasta aktiivitoimista kuten työvoimakoulutuksesta. Sen etuna nähdään olevan rajoja ylittävä yhteistyö valtiovallan ja työmarkkinaosapuolten kesken. Aktiivinen työvoimapolitiikka ei siis pyri ratkaisemaan työttömyyskysymyksiä yksinään vaan keskittyy toimimaan yhteistyössä muun muassa talous- ja palkkapolitiikan linjojen kanssa. (Heinonen ym. 2004, 51–53.)

Aktiivisen työvoimapolitiikan opin perustana on uudenlainen näkemys työmarkkinoista. Sen kehittivät kaksi ruotsalaista ay-ekonomistia Gösta Rehn ja Rudolf Meidner. Aktiivinen työvoimapolitiikka syntyi alun perin siis ammattiyhdistysliikkeessä. On huomattava, että aktiivista työvoimapolitiikkaa ei kehitetty laskukauden työttömyysongelmiin vaan pikemminkin ylikuumentuneen korkeasuhdanteen tuomiin haasteisiin. Rehnin ja Meidnerin tavoitteena olikin täystyöllisyyteen pyrkiminen ilman inflaation lisääntymistä. Tämä tarkoittaa konkreettisesti talouden tasapainottomuuksien kuten työvoimapulan ehkäisyä. (Heinonen ym. 2004, 53–56.)

Taulukko 1. Keskeiset politiikkalohkot täystyöllisyyden palauttamisessa ja ylläpitämisessä (Heinonen ym. 2004, 57)

Oheisesta taulukosta käy ilmi aktiivisen työvoimapolitiikan toteuttaminen. Se koostuu monen politiikan lohkon yhteistyöstä. Yleisellä talouspolitiikalla nähdään yksin olevan rajalliset mahdollisuudet vaikuttaa työllisyyden ongelmiin. Sen avulla voidaan toki saada talouden ylikuumentuminen kuriin mutta samalla lieveilmiönä syntyy myös työttömyyttä. Aktiivinen työvoimapolitiikka nähdään ratkaisuna kohti täystyöllisyyttä ilman, että talouden tasapainottomuudet kärjistyvät. Sen vahvuutena on kohdistettavuus rajatulla ja halutulle työmarkkinoiden osa-alueelle. Aktiivisen työvoimapolitiikan ehkäistessä palkkainflaation kiihtymistä, voivat ay-liikkeet toteuttaa palkkapolitiikkaa, joka vakauttaa kustannuskehitystä. (Heinonen ym. 2004, 57.)

Aktiivisen työvoimapolitiikan toinen tärkeä ominaisuus selektiivisyyden lisäksi on työvoiman tarjontaan liittyvät toimenpiteet. Näillä keinoilla pyritään inflaation alentamiseen. Aleneminen tapahtuu käytännössä esimerkiksi työvoiman liikkuvuuden lisäämisellä. Työttömien liikkumista edistämällä voidaan vähentää sekä työttömyyttä että työvoimaa. Tämä luo osaltaan ay-liikkeille mahdollisuuden harjoittaa työllisyyttä tukevaa palkkapolitiikkaa. (Heinonen ym. 2004, 57.)

Aktiivisen työvoimapolitiikan merkitys on korostunut Suomessa tarkasteltaessa viimeisiä vuosikymmeniä. Yhteiskunta on ottanut yhä suuremman vastuun työttömien toimintakyvyn ylläpitämisestä eli käytännössä pelkän toimeentulon turvaamisen sijaan painottanut työttömien kuntouttamista ja aktivointia (Blomgren 2003, 91). Näin passiivinen työvoimapolitiikka on siirtynyt kohti aktiivisempaa suuntausta. Tämä näkyy konkreettisesti muun muassa TE-toimistojen palveluiden uudistuksessa. Ne tähtäävät

aktiivisen työvoimapolitiikan kautta työnvälityksen tehostamiseen ja työnhakijoiden tehokkaampaan työllistymiseen. TE-toimistoissa on siirrytty palvelulinjoihin perustuvaan palvelumalliin, jonka tarkoituksessa on aktivoinnin tavoittelu eriytetyillä toimintatavoilla. Työnvälitys- ja yrityspalvelut, osaamisen kehittämispalvelut ja tuetun työllistymisen palvelut ovat uudet linjat, joille asiakkaat ohjautuvat tarpeidensa perusteella. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, 16.)

Aktiivisen työvoimapolitiikan kohteena on aina lopulta asiakas. Jotta työvoimapalveluiden järjestäminen TE-keskusten kautta on tuottavaa myös tulevaisuudessa, olisi turvattava riittävä henkilöstömäärä näissä palveluissa. Henkilökunnan riittämättömyys voidaan nähdä työvoimapolitiikan mukaisten aktiivisten toimenpiteiden hidasteena. Pitkäaikaistyöttömien aktivointi on jo sinällään haastavaa. Ilman palvelevia asiantuntijoita vaikeasti aktivoituvien asiakkaiden kynnys lähteä toimenpiteeseen nousee yhä korkeammaksi.. Toimenpiteiden onnistunut suunnitteleminen asiakkaan tavoitteita ja työllistymissuunnitelmaa tukeviksi on ratkaisevassa asemassa aktivointipolitiikan toimimisen kannalta. (Sihto 2013, 204.)

Työvoimapalvelut ovat muuttuneet muutenkin monin tavoin viime vuosina. Vuoden 2013 alusta astui voimaan uusittu laki julkisista työvoima- ja yrityspalveluista. Lain tarkoituksena on uudistaa työ- ja elinkeinoviranomaisten palveluita ja niitä koskeva lainsäädäntö kokonaisuudessaan. Siihen sisältyy TE-palvelujen rakenteellisia ja sisällöllisiä uudistuksia, joilla pyritään vastaamaan viime vuosien nopeisiin toimintaympäristön muutoksiin. Suurimmat haasteista liittyvät globaalin talouden vaikeuksiin, elinkeinorakenteen muuttumiseen, väestön ikääntymiseen ja sitä kautta ammattitaitoisen työvoiman saatavuuteen. (HE 133/2012.)

Työvoimapolitiikan tulevaisuuden haasteet keskittyvät edellä mainittujen tekijöiden lisäksi sen perusteemoihin, erityisesti työttömyyden hillitsemiseen. Epäkohtien kasvaessa riskit työmarkkinoilla myöhemmin syntyvistä alakohtaisista työvoimavajeista kasvavat. Tämä lisää inflaatiota, palkkapaineita ja murentaa kansantalouden pitkän aikavälin kasvumahdollisuuksia. (Ilmakunnas 2010, 37.) Jatkossa työvoimapolitiikan rajat ja riittävyys tulee yhä keskeisemmäksi tarkastelukohteeksi. Työttömien työllistymisen yksi keskeinen este tulee olemaan ammattitaidon päivittämisen tarve, johon ei voida enää vaikuttaa työvoimapolitiikan lyhytkestoisilla toimilla. Esiin tulevat näin uudenlaiset

vaateet esimerkiksi erilaisten koulutusvaihtoehtojen suhteen. Tulevaisuudessa huomion kohdistaminen työttömistä myös itse työelämään tulee entistä ajankohtaisemmaksi. Tärkeimpinä lähtökohtina on ehkäistä jo työelämässä olevien joutumista työttömiksi sekä hidastaa työmarkkinoilla olevien ennen aikaista siirtymistä eläkkeelle. (Heinonen ym. 2004, 67–68.)

Vaikka työvoimapolitiikka on selvästi ottanut harppauksen kohti aktiivista puolta, osa alan tutkijoista pitää täystyöllisyyden tavoittelua epärealistisena ajatuksena. Esimerkiksi Ahon (1988, 63) mukaan vaikka työttömien määrä on vaihdellut taloudellisten suhdanteiden mukana, työvoiman tarjonta on koko teollisen kapitalismin ajan ylittänyt sen kysynnän. Tämä viittaisi siihen, että täystyöllisyys edes toimivan työvoimapolitiikan keinoin on vain ideaalinen mahdottomuus. (Aho, 1988, 63.) Samoilla linjoilla on klassisen taloustieteilijän maineen saavuttanut Michal Kalecki (1971, alkup. 1943) joka pohtii täystyöllisyyden tavoittelun mahdottomuutta jo toisen maailmansodan aikoihin esseessään ”The Political Aspects of Full Employment”. Hänen täystyöllisyyttä vastustavat argumenttinsa ovat ennen kaikkea taloudellisia, mutta hän pitää täystyöllisyyden saavuttamisen epäonnistumista myös ennen kaikkea poliittisena valtakysymyksenä.

Työttömyyden selitystekijöiden näkökulmasta on olennaista nähdäänkö täystyöllisyys mahdollisena vaihtoehtona. Jos Kaleckin tavoin työttömyyttä pidetään yhteiskunnan normaaliin järjestykseen kuuluvana tekijänä, ei työn puutteesta voi syyttää yksilöitä. Tämä on vastakkainen suuntaus aktiiviselle työvoimapolitiikalle, jossa pyritään vaikuttamaan yksilöiden toimintaan ja yhteiskunnan rakenteisiin.

2.2.1 Työvoimapoliittiset toimenpiteet

Työvoimapoliittiset toimenpiteet voidaan määritellä erilaisiksi työllisyyttä parantaviksi toimiksi. Omassa työssäni käsittelen työvoimapoliittisia toimenpiteitä kysyen, mitä ne kertovat työttömyyden takana olevista syistä ja selitystekijöistä. Työvoimapoliittisten toimenpiteiden kohdentaminen kertoo siitä, mihin työttömyyden syiden nähdään paikantuvan. Esimerkiksi yksilöä vahvasti aktivoivien työvoimapoliittisten toimenpiteiden takana voidaan ajatella olevan työllistymistä estävät negatiiviset ominaisuudet, joita pyritään muuttamaan.

Suomessa valtio ohjaa työvoimapolitiittisten toimenpiteiden toteuttamista. Viime vuosina työvoimapulaan vastaamisen lisäksi huomiota on kiinnitetty entistä enemmän työttömien osaamisen ja työmarkkinavalmiuksien kehittämiseen sekä nuorten työllistymiseen. Valtion viimeisten vuosien talousarvioesityksiä tarkasteltaessa merkittävimpiä toimia ovat yritysten kasvun tukeminen, työllistämisen kynnyksen laskeminen ja alueellisen liikkuvuuden lisääminen. Valtion ohjelmien mukaan työvoimapolitiittisten toimenpiteiden kautta voimavaroja kohdennetaan vaikuttavuudeltaan parhaimpiin keinoihin työttömyyden vähentämiseksi. (Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 2011, 31.)

Työttömiin tai työttömyysuhan alaisiin kohdistuvat työvoimapolitiittiset toimenpiteet ovat jo vuosikymmeniä olleet volyymiltaan keskeinen ja merkittävä osa työttömyyteen ja työllisyyteen painottuvaa politiikkaa. Toimenpiteiden päätyypeihin sisältyvät työvoimakoulutus sekä erilaiset työllistämistuet. Julkilausuttuna tavoitteena näillä toimenpiteillä on osallistujien työllistyvyyden edistäminen, mutta myös monenlaiset muut epäsuorat tehtävät, kuten esimerkiksi ”syrjäytymisen ehkäisy”, ”aktivointi” ja sosiaaliturvan ”vastikkeellistaminen”. (Aho 2008, 22.)

Vaikka tällä hetkellä keskiössä ovat tietynlaiset toimet, on työmarkkinoilla ilmeneviin ongelmiin vastattu hyvin eri tavoin vuosikymmenien saatossa. Työvoimapolitiittiset toimenpiteet 1900-luvun alussa painottuivat valtion ja kuntien järjestämiin työllisyystöihin. Tämä tarkoitti pakkotyötä oman elantonsa turvaamiseksi. Toisen maailmansodan jälkeen alettiin painottamaan talouspolitiikan näkemystä pelkkien työllisyyteen liittyvien toimenpiteiden sijasta. Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD nosti aktiivisen työvoimapolitiikan talouspolitiikan rinnalle strategiaksi kohti työllisyyden ja hyvinvoinnin kasvua. (Heinonen ym. 2004, 51–52.) Aktivointi onkin olennainen osa nykyajan työvoimapolitiittisia toimenpiteitä Suomessa (Karjalainen 2013, 207). Työvoimapolitiittisiin eli erilaisiin työllisyyttä parantaviin toimenpiteisiin ohjaaminen lisääntyi 1990-luvulla. Tämä liittyy muun muassa työnhakukoulutuksen laajamittaiseen käyttöönottoon. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2008, 102–105.)

Työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin osallistuminen korreloi pitkälti työttömyyden keston kanssa. Mitä kauemmin henkilö on ollut työttömänä, sitä useammin hän on osallistunut johonkin aktivointitoimenpiteeseen. Toimenpiteet myös toistuvat työttömyyden

pitkittyessä. Toimenpiteiden tiheys vaihtelee ilmeisesti sen perusteella, kuinka vahvasti uskotaan uuden toimenpiteen vaikuttavan työttömyyden katkaisemiseksi. Myös osallistujan oma motivaatio ryhtyä työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin vaikuttaa niiden toistumiseen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2008, 102–105.)

Työ- ja elinkeinoministeriön selvityksen mukaan tavallisimpia työvoimapolitiittisia toimenpiteitä ovat työvoimapolitiittiset koulutukset ja työharjoittelu eli nykyinen työkokeilu. Suora työllistäminen on melko harvinainen työvoimapolitiittinen toimenpide. Mielenkiintoa herättävä tutkimustulos on, ettei työttömyyskauden päättymisen työllistymiseen kuitenkaan harvene, vaikka työttömyyskausi olisi pitkäkin. Tämä tarkoittaa käytännössä, että ihmisen ollessa pitkään ilman työtä, työllistyminen on silti aivan yhtä mahdollista kuin lyhyen aikaa työttömänä olleella. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2008, 107.)

Kari Hämäläinen (2013, 178) tuo ilmi, että työvoimapolitiittisina toimenpiteinä koulutukset ja työharjoittelu eli nykyinen työkokeilu ovat elementtejä, jotka kurovat umpeen työnhakijan tuottavuuden ja työmarkkinoiden palkkatason välistä eroa. Yksilön tuottavuutta kasvattaakseen tälle tarjotaan työvoimapolitiittisia toimenpiteitä esimerkiksi työkokemuksen hankintaa varten.

Vappu Karjalaisen (2013, 210) mukaan olennainen kysymys työvoimapolitiittisia toimenpiteitä tarkastellessa on, toimivatko ne työllistymistä kannustavina tekijöinä. Valitettavasti työllistyminen ei aina kannatta. Lyhytkestoisista työllistymisjaksoista kertyvät lisäansiot voivat sekoittaa työttömän saamat muut rahalliset etuudet. Esimerkiksi tilanteessa, jossa työtön saa useita KELAn ja sosiaalitoimen tukia, etuuksien uudelleenjärjestelyt vievät aina aikaa. Tällöin työtön joutuu harkitsemaan työvoimapolitiittiseen toimenpiteeseen osallistumisen hyödyt verrattuna mahdollisesta lyhytaikaisesta työstä saataviin ansiotuloihin. Valtion toimesta onkin alettu kehittää kannusteita tämän kaltaisten tilanteiden ratkaisemiseksi.

Pelkkä työnhakijoiden tukeminen työvoimapolitiittisin toimenpitein kohti työllistymistä ei riitä. On saatava yritykset ottamaan töihin hyvin erilaisia ihmisiä ja vakuuttamaan näiden tarpeellisuudesta. Mikäli näin ei ole, ei erilaisilla työllistämistoimenpiteillä ole haluttua vaikutusta. Yritysten kannustaminen työllisyyskulttuuriin, jossa harkittujen taloudellisten kannusteiden tukemana suositaan taustaltaan erilaisten – kuten pitkäaikaistyöttömien,

maahanmuuttajien ja osatyökykyisten palkkaamista, on tulevaisuudessa toimenpiteiden tärkeimpien painopisteitä. (Karjalainen 2013, 211.)

Työvoimapoliittisia toimenpiteitä tarkastellessa työttömyyden selitystekijät näyttävät olevan niitä seikkoja, joihin työvoimapoliittisia toimenpiteitä kohdennetaan. Alhaalla olevassa taulukossa käytetään työvoimapoliittisten toimenpiteiden jaottelua kolmeen eri sektoriin. Ensimmäisessä ryhmässä olevat toimet pyrkivät toimenpiteeseen osallistuvan osaamisen kasvattamiseen esimerkiksi aikuiskoulutuksen tai harjoittelun kautta. Tällöin työttömyyden selitystekijänä voidaan nähdä olevan henkilön puutteelliset taidot tai ominaisuudet työtä kohtaan.

Toisessa ryhmässä olevat työvoimapoliittiset toimenpiteet keskittyvät yksityiselle sektorille annettaviin kannusteisiin ja tukiin. Tällöin työttömyyden selitystapoina voidaan tulkita olevan yksityisen sektorin haluttomuus tai kyvyttömyys palkata työttömiä työntekijöitä. Kannusteiden avulla yksityistä sektoria tuetaan ottamaan oma osansa työttömyystilanteen parantamiseksi ja tehdään se taloudellisesti helpommaksi.

Kolmantena työvoimapoliittisena toimenpiteenä suora työpaikkojen luominen luo työttömille mahdollisuuksia löytää työtä. Tukityöllistämisen avulla valtio kannustaa työnantajia palkkaamaan pitkään työttöminä olleita. Palkkatuettu työ voi parantaa osallistujan osaamista ja helpottaa avoimille työmarkkinoille pääsyä. Tällöin työttömyyden syynä nähdään olevan taas yksilölliset ominaisuudet.

***Taulukko 2.** Erilaisten työvoimapoliittisten toimenpiteiden jakautuminen sektoreittain (Heinonen ym. 2004, 100–117)*

Työmarkkinaperusteinen osaamisen parantaminen:

Työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus
Yhteishankintakoulutus
Oppisopimus ja harjoitteluohjelmat
Ennakointi ja koulutus

Subventiot yksityiselle sektorille:

Työllistämistuki yrityksille ja muulle yksityiselle sektorille
Yhdistelmätuki ja työllistämistuella työllistäminen
Yrittäjäraha

Suora työpaikkojen luominen:

Tukityöllistäminen valtiolle ja kuntasektorille

2.3 Aktivointipolitiikka

Aktivointi sisältyy 2000-luvun sosiaalipolitiikan avainsanastoon tehokkuuden ja tuottavuuden rinnalle. Sana aktiivinen viittaa työttömyyden suoraan vähentämiseen epäsuorien toimien kuten talouden säätelyn sijaan. (Heikkilä 2004, 17.) Olen käsitellyt aktivointia jo aiemmissa luvuissani osana työvoimapolitiikkaa ja työvoimapolitiittisia toimia. Seuraavaksi keskityn aktivoinnin kahtiajakautumiseen työntekoon houkutteluun ja mahdollistamiseen että sanktioihin perustuvaan vastikkeellistamiseen.

Mahdollistamiseen sisältyy tavoite saada työtön henkilö palaamaan mahdollisimman nopeasti palkkatyöhön. Tämän tukemiseksi käytetään tehokasta työnvälitystä,

työvoimapolitiittisia toimenpiteitä ja rahallisia kannusteita työnantajille ja työntekijöille. Mahdollistajien avulla työtön siirtyisi työttömyysturvan tai toimeentulotuen saajasta takaisin palkansaajaksi eli veronmaksajaksi. Samalla oikeus ja velvollisuus työhön tai koulutukseen sidotaan yhä tiiviimmin yhteen. Aktivoinnin tausta-ajatuksena on hillitä hyvinvointivaltion sosiaaliturvaan kohdistuvia menoja. (Keskitalo & Karjalainen 2013, 8.)

Vastikkeellistamiseen sisältyy mahdollistajia pidempi lista toimia, muun muassa etuustasoon tai sen keston liittyvät muutokset, ilmoittautumisvelvollisuus, valvonta ja työn vastaanottamisvelvoitteet. Kuntien vastuuta pitkäaikaistyöttömien työllistämässä onkin kasvatettu ja samalla kehitetty työvoimatoimistojen ja sosiaalitoimen yhteistyötä. Suurin vastuu on kuitenkin annettu työttömälle itselle. Vastikkeellistamiseen sisältyy vahvasti ajatus työttömän oman aktiivisuuden tärkeydestä. Esimerkiksi työttömällä on monia velvollisuuksia, joita hänen pitää hoitaa muun muassa työvoimatoimiston kautta. (Keskitalo & Karjalainen 2013, 8.)

Oheisessa taulukossa ilmenevät tiivistetysti mahdollistamiseen ja vastikkeellistamiseen liittyvät periaatteelliset erot.

Taulukko 3. Aktivointitoimien jakautuminen mahdollistamiseen ja vastikkeellistamiseen (Muunnelma Kari Hämäläisen esityksen pohjalta http://www.vatt.fi/file/vattpaiva2013/vattpaiva2013_hamalainen.pdf)

Mahdollistaminen	Vastikkeellistaminen
<ul style="list-style-type: none"> - Työnvälitys - Työvoimapolitiittiset toimenpiteet - Työllistymisen rahalliset kannustimet 	<ul style="list-style-type: none"> - Etuuksien tason, keston ja saamisehtojen määrittäminen - Työttömän velvollisuudet toimia (työllistymissuunnitelma, yhteydenotot + raportointi TE:hen) - Sanktiot tottelemattomuudesta - Sosiaaliturvan ehdollistaminen aktivointitoimille

Raija Julkusen (2000, 59–69) mukaan aktivoinnille ei ole löydettävissä tieteellisesti kestäväää määritelmää tai perustelua vaan aktiivisuuden esiinnousu on

poliittisideologisesti monikasvoinen ilmiö. Aktivointiin kietoutuu lomittain kaksi, hieman vastakkaistakin, tasoa. Yhtäältä siihen liittyy huoli työttömyyden mukanaan tuomasta syrjäytymisestä, ihmisarvon menetyksestä ja joutumisesta tärkeiden yhteiskunnan areenoiden ulkopuolelle, ja toisaalta huoli tukiriippuvuudesta ja riippuvuus-kulttuurista. Siihen liittyy myös yhteiskunnallinen hätä työttömyyden aiheuttamasta inhimillisten voimavarojen tuhlauksesta, pohdintaa ihmisen oikeudesta työhön ja pelkoa töiden loppumisesta.

Simo Aho ja Susanna Kunttu (2001, 29) tuovat esille katsannossaan aktivointipolitiikan olleen yhteiskunnallisessa keskustelussa tiiviisti esillä 2000-luvulta lähtien vaikka aktivointipolitiikkaan sisältyvät työllistämisen- ja koulutustoimenpiteet ovat olleet pitkään tärkeä osa suomalaista työvoimapolitiikkaa. Niin kauan kuin hyvinvointivaltiossa on tavoiteltu kansalaisten täystyöllisyyttä, on myös ollut toimia näiden aktivoimiseksi. (kts. myös Julkunen 2001.)

Robert Arnkilin ja Simo Ahon (2008, 50) mukaan on totta, ettei aktivointipolitiikassa ole kyse mistään täysin uudenlaisesta toimenpiteestä. Työllisyydestä huolehtiminen on ollut keskeinen yhteiskuntapolitiinen tavoite koko Suomen itsenäisyyden ajan. Maassamme siirryttiin modernin työvoimapolitiikan aikakauteen 1960- ja 1970 – lukujen vaihteessa. Tuolloin aktivointipolitiikka piti sisällään vanhan linjan eli niin kutsutun ”lapiolinjan” mukaiset työllistämistyöt. Työllistämistöistä on edetty askel kerrallaan kohti monimuotoisempia vaihtoehtoja, muun muassa erilaisia työllistämistukea ja työvoimapolitiittista koulutusta. Työvoimapolitiikan modernisointiohjelma ja työvoimapolitiikan painotuksen muutos oikeudesta velvollisuudeksi leimaa aikaamme aina 1990-luvulta tähän päivään.

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta kehitettiin selventämään sosiaalitoimen ja työ- ja elinkeinoviranomaisten yhteistyötä pitkäaikaistyöttömien aktivoimiseksi. Laki velvoittaa toimijoita laatimaan yhteistyössä asiakkaan kanssa aktivointisuunnitelman, mikäli työ- ja elinkeinoviranomaisella ei ole tarjota työtä tai muita sopivia palveluja. Aktivointisuunnitelma tehdään yli 500 päivää työttömänä olleelle, tai pääasiallisena tulonaan toimeentulotukea 12 kuukautta saaneelle henkilölle ja siihen osallistuminen on asiakkaalle pakollista etuuksien menetyksen uhalla. Esitys kuntouttavasta työtoiminnasta

luotiin, kun pitkäaikaistyöttömien määrä kasvoi ja työelämään palaaminen vaikeutui. (HE 184/2000.)

Elsa Keskitalon ja Vappu Karjalaisen (2013, 9) mukaan uutta tämänhetkiselle aktivointipolitiikan suuntaukselle on se, että työttömyyttä ja sosiaaliturvan saantiehtoja on kiristetty ja velvoitteet työnhakijaa kohtaan ovat lisääntyneet. Tämän hetkiseen linjaukseen kuuluu se, että työnhakijalla on velvoite osallistua julkisen vallan tälle määrittämiin työllistämisen- ja aktivointitoimiin. Tämä velvoite on ulotettu myös kaikista heikoimmassa asemassa oleviin liittämällä aktivointivaateet viimesijaiseen työttömyysturvaan ja toimeentulotukeen. Aktivointipolitiikka vaikuttaa näin aina yksilön ja yhteiskunnan väliseen suhteeseen.

Samansuuntaisia tutkimustuloksia on esitetty tarkasteltaessa muutosta sekä universalismin että asiakkaiden näkökulmasta. Siirtymä vahvasta universalismista heikkoon universalismiin kuvastaa nykyistä aktivointipolitiikkaa. Tällöin sosiaalisten oikeuksien rinnalla korostetaan enenevässä määrin kansalaisten sosiaalisia velvollisuuksia ja omatoimisuutta. 1990-luvulla tapahtui selvä muutos ehdoitta maksettavasta toimeentuloturvasta kohti vastikkeellisuutta ja tiukkoihin ehtoihin sidottua toimeentuloturvaa. Pyrkimyksenä on ollut rajata ja kaventaa oikeutta palveluihin ja toimeentuloturvaan ja kapeuttaa niiden saamisen ehtoja lainsäädännöllisin ja hallinnollisin keinoin. Työttömyysajan toimeentuloturvan entistä vahvempi sitominen aktiivisuus- ja työvelvoitteeseen on muuttanut olennaisesti valtion ja kansalaisten välistä suhdetta. (Ala-Kauhahuoma ym. 2004, 26–29; Raunio 2004, 178–184.)

Aktivointipolitiikassa esiintyvä yksilön itsensä kehittämisen vaatimus liittyy laajemmin jatkuvan oppimisen ideaaliin. Tällöin on oltava valmis oppimaan sellaista uutta, joka turvaa oman työllistymisen tulevaisuudessa. (Järvensivu & Koski 2008, 38.) Osallistuminen omien työnhakumahdollisuuksien kehittämiseen ja uuden tiedon omaksumiseen on sekä työnhakijan oikeus että velvollisuus. Tämän velvollisuuden laiminlyönnistä seuraa nykypolitiikan mukaan rangaistus. Se voi olla esimerkiksi rahallisen tuen alentaminen tai menettäminen kokonaan. (Keskitalo & Karjalainen 2013, 9.)

Osa tutkijoista on sitä mieltä, että aktivointitoimien vaikutukset työttömyyden purkamisessa ovat jääneet vähäisiksi tai ristiriitaisiksi (kts. esim. Karjalainen 2013,

Hämäläinen 2013). Heidän mukaansa työhön liittyvät laatuksymykset ovat saaneet jäädä toissijaisiksi aktivointipolitiikan pakottaessa kansalaiset ottamaan vastaan sitä työtä, mitä on tarjolla. Toimenpiteiden kohderyhmän nähdään olevan myös väärä. Aktivointipolitiikan tulisi estää ihmisiä joutumasta työyhteiskunnan ulkopuolelle. Tästä huolimatta toimenpiteiden kohderyhmässä ei ole tarpeeksi huomioitu pitkään työelämästä poissaolleita, jotka kaipaisivat erilaisia kohdennettuja ja tukevia toimenpiteitä.

Liisa Björklund ja Jaana Hallamaa (2013, 153) tuovat esiin, että sanktiouhka ajaa tavallisesti työttömiä työllistymään hetkellisesti matalapalkka- aloille ja palaaminen taas hetken päästä takaisin työttömäksi. Tämä ei ole työttömien kannalta pitkäkestoisesti kannattavaa toimintaa. Aktivointipolitiikan suurimpana ongelmana nähdään Karjalaisen ja Hämäläisen tavoin se, ettei siinä huomioida tarpeeksi työttömien edellytyksiä ja mahdollisuuksia osallistua työmarkkinoille.

Aktivointitoimenpiteisiin osallistuvilla asiakkailta saattaa olla ollut monia kontakteja eri palveluihin ja yhteiskunnallisiin toimenpiteisiin vuosien ajan. Tästä huolimatta voi olla, ettei asiakas ole kokenut tullessa kohdatuksi kertaakaan. Uudenlaisen aktivointipolitiikan tavoite voisi lähteä yksilöstä ja tämän voimavaroista käsin. Asiakkaan elämäntilanteeseen vaikuttavia tekijöitä tulisi arvioida kokonaisuutena ja houkutellessa tätä inventoimaan omiin mahdollisuuksiinsa. Kaikista kestävimpiä ja tehokkaimpia aktivointipolitiikkaa on ottaa asiakkaan intressit ja resurssit aidosti huomioon. (Björklund & Hallamaa 2013, 169.)

Pohjoismainen sosiaalityöntekijöiden yhteistyöryhmä on eritellyt aktivointi-keskustelun taustalla olevia tavoitteita varsin osuvasti. Heidän mietintönsä mukaan (Nordisk Socionom-förbunds Samarbeidskomité, 1999) asiakkaiden sosiaalista osallisuutta voidaan lisätä tukemalla näiden kiinnittymistä työmarkkinoille. Työn nähdään parantavan asiakkaan elämänlaatua antamalla mielekästä tekemistä. Tällöin aktivoituminen ei lähde vain yhteiskunnan pakotteista vaan sillä nähdään olevan myös yksilön kannalta positiivisia vaikutuksia. Aktivoinnin nähdään myös lisäävän asiakkaan vastuullisuutta kytkemällä tuki ja velvoitteet yhteen. Näistä näkökulmista aktivointi voidaan todeta olevan myös joltain osin asiakkaan edun mukaista.

Työttömyyden selitystekijöitä tarkastellessa vastikkeellistavien aktivointitoimien voidaan nähdä kohdistuvan ennen kaikkea yksilöön. Tällöin työttömyyden selitystekijänä on

ihmisen käyttäytymisen ja toiminnan sääntely sanktioiden uhalla. Mahdollistavien aktivointitoimien näkökulmasta työttömyyden selitystavoissa painottuvat vahvemmin työttömään kohdistuvien ulkoisten tekijöiden muokkaaminen työllisyyttä tukeviksi. Esimerkiksi toimiva työnvälitys ja työllistämiseen innostavat tuet ovat ulkoisiin tekijöihin painottuvia keinoja tukea työttömän mahdollisuuksia tulla palkatuiksi.

2.3.1 Sosiaalityöntekijän rooli aktivoinnissa

Suomalaisessa sosiaalityön perinteessä korostetaan laadullista muutosnäkökulmaa tutkimuksessa ja asiakastyössä. Vaikka sosiaalityössä muutosnäkökulma on hallitseva, on aktivointi-tutkimuksessa sosiaalityön rooli jäänyt maassamme hieman taka-alalle. Toisin on esimerkiksi Ruotsissa, jossa aiheesta keskustellaan laajasti. Ruotsissa sosiaalityön merkitystä aktivointi-keskustelussa ovat tuoneet esille monet alan tutkijat jo vuosikymmeniä sitten (kts. mm. Swedner 1983; Sandell 1985; Nyström 1999.) Suomessa aihetta käsitellään vain muutamassa tutkimuksessa, joista keskeisimpiä käsitellen seuraavaksi.

Sosiaalityöllä on keskeinen rooli työllistämispalveluissa ja asiakkaiden aktivoinnissa. Kuntouttavan sosiaalityön ammattikäytäntöjä kuntien aktivointi- ja työllistämispalveluissa tutkineen Matti Tuusan (2005) mukaan aktivointiprosessin aikana sosiaalityöntekijän roolissa korostuu työn kokonaisvaltaisuus ja vahva yhteiskunnallinen näkökulma työllistymisen problematiikkaan. Työllistymisen esteitä ja niiden ratkaisukeinoja lähestytään sosiaalityön näkökulmasta. Asiakastyö painottuu aktivointiprosessissa asiakkaiden elämäntilanteiden arviointiin, palveluohjaukseen, pitkäjänteiseen prosessinohjaukseen ja asiakkaiden oikeuksien turvaamiseen.

Kuntouttavan sosiaalityön ammattikäytännöt ovat muuttuneet viimeisen kymmenen vuoden aikana radikaalisti. Aiemmin sosiaalityöntekijöiden rooli ja kuntouttava työ ylipäätään olivat kuntien peruspalveluissa vain satunnaisia tekijöitä. Muutos nykyiseen on ollut nopea ja perinpohjainen. Se on tuonut uusia näkökulmia asiakastyön tavoitteisiin, työmenetelmiin sekä laajentanut yhteistyöverkostoa. Muutoksessa korostunut

moniammatillinen aktivointiyhteistyö on ollut pääosin toimivaa ja tuloksellista. Joissain tilanteissa kuitenkin erilaisten toimintakulttuurien, ammattikäytäntöjen, arvomaailmojen ja

palvelumallien välille on syntynyt ristiriitoja. (Tuusa 2005.)

Sosiaalityöntekijän keskeisen rooli on otettu yhä paremmin huomioon kuntien työllistämispalveluissa ja asiakkaiden aktivoinnissa. Matti Tuusan (2005) tutkimuksessa käy kuitenkin ilmi, että monia parannuksia oli ainakin kymmenen vuotta sitten vielä tekemättä. Sosiaalityön osaamisen tulisi näkyä entistä vahvemmin sekä organisaatioiden sisällä että niiden välillä. Nykyistä palveluvalikoimaa olisi hyvä täydentää asiakkaiden elämänhallintaa ja työmarkkinavalmiuksia parantavilla palveluilla. Toimivan aktivointityön kannalta tärkeää olisi tulevaisuudessa huomioida työvoiman kysyntää lisäävien ja syrjiviä mekanismeja poistavien toimenpiteiden merkitys yhä vahvemmin. (Tuusa 2005.)

Lödemelin ja Trickeyn (2002) tutkimuksen mukaan aktivointiohjelmiin sisältyy usein sosiaalinen ulottuvuus seuraavanlaisten toimenpiteiden ja palvelujen lisäksi:

- toimentuloturvan vastikkeeksi tehtävää työtä ja toimintaa (work for benefit)
- tuettua työtä avoimilla työmarkkinoilla (subsidied work on regular labour market)
- normaalilla palkkauksella toteutetut uudet julkisen sektorin työllistämismallit (supported employment, flexijobs)
- koulutus ja valmennus
- *sosiaalinen* aktivointi ja kuntoutus

Huomattavaa on, että tutkijat ovat ottaneet sosiaalisen aktiivisuuden ja kuntoutuksen yhdeksi aktivointiohjelman tutkimuskohteeksi. Tämä viittaisi siihen, että sosiaalityöntekijöiden työpanos aktivointipolitiikan toteuttamisessa on huomioitu. Tuija Kotirannan (2008) väitöskirjassa esiintyy samanlainen näkemys sosiaalityön tarpeellisuudesta osana aktivointipolitiikkaa. Hänen mukaansa sosiaalityö määritellään yleensä muutostyöksi, joten aktivoituminen on olennaisesti yksi sen keskeisistä sisällöistä. Sosiaalityössä aktivoituminen saa kuitenkin täysin omanlaisensa sisällön. Kotiranta tulkitsee aktivoitumisen asiakkaan luovien voimavarojen tukemisena. Hän ei lähde liikkeelle työvoimapolitiikan näkökulmasta, vaan korostaa asiakaslähtöisyyttä ja yksilön ja yhteiskunnan välistä suhdetta, johon sosiaalityön avulla puututaan.

Marjatta Eskola ja Kaija Viheriäranta (1983) tarkastelevat teoksessaan, mitä piirteitä sosiaalityölle ominaisesta järjestelmästä paljastuu. Yhtenä sosiaalityön tavoitteena he näkevät ”asiakkaan aktivoimisen ongelmiansa ratkaisemiseen niin, että tämä saavuttaa toimintakykynsä ja pystyy selviytymään elämässään”. Yksinään tämä aktivointi-tavoite ei voi kuitenkaan ilmetä, sillä silloin sosiaalityö olisi pelkkää terapiaa ilman sosiaalityölle olennaisia yhteiskunnallisia tavoitteita. Kuitenkin muiden yhteiskunnallisten tavoitteiden rinnalla sosiaalityössä aktivointi perustuu ihmisen käyttäytymisen ymmärtämistä, vaikka tämän toimintakyky olisikin alentunut. Tällöin aktivointi näyttäytyy Kotirannan tavoin asiakaslähtöisesti.

Työttömyyden selitystekijöiden näkökulmasta aktivointi voidaan nähdä osittain ristiriitaisena sosiaalityön roolin kanssa. Sosiaalityössä olennaista on ottaa huomioon asiakas kokonaisuutena ja tukea tämän voimavaroja. Kun aktivoituminen lähtee asiakkaasta itsestään, työttömyyden selitystekijöiden näkökulmasta yksilö toimii kohti asemansa parantamista. Tällöin työttömyyden selitystekijänä ei enää ole työttömän itsensä moitittava toiminta, jolloin myös sanktioita ei anneta. Toisaalta tilanteessa, jossa työttömyyden selitystekijänä pidetään yksilön puutteellisia ominaisuuksia, voi aktivoinnilla vahvistaa asiakkaan syyllistämistä ja leimaamista. Tämä taas on täysin sosiaalityön eetoksen vastaista. Rakenteellinen sosiaalityö voisi olla yksi vastauksista koko ajan yksilöllistyvää ja individualisoituvaa aikaamme vastaan.

2.3.2 Yksilön vai yhteiskunnan aktivointia?

Aktiivista työvoimapolitiikkaa voidaan tarkastella myös yksilön ja yhteiskunnan välisen suhteen näkökulmasta. Amparo Serrano Pascual (2012) väittää, että aktivointiparadigma ei jää pelkästään työmarkkinoiden tasolle vaan horjuttaa koko hyvinvointimallia. Se liittyy keskeisesti kysymyksiin kansalaisen oikeuksista ja vastuista, sekä valtion puuttumismahdollisuuksista. Sopivien poliittisten olosuhteiden luonti ja vallan reilu uudelleenjako ovat saaneet väistyä ihmisen käyttäytymisen ja asenteiden sääntelyn tieltä. Esimerkiksi köyhyyden vastaisen taistelun painopiste siirtyy etuuksista riippuvaisien ihmisten aktivointiin. Tämän kaltainen toiminta suosii kasvavaa yksilöllistämistä. Ihmisten yksilölliseen toimintaan pyritään vaikuttamaan tarjoamalla kannusteita,

vakuuttelua ja motivointia. Kansalaisten oikeudet ovatkin tulleet riippuvaisiksi näiden työtä kohtaan olevista asenteista ja käyttäytymisestä. (Serrano Pascual, 2012.)

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD (2007) myöntää suoraan, että aktivointipolitiikka on eritoten yksilöihin kohdistuvaa toimintaa. Yhteiskunnan rakenteiden sijaista tarkastelun keskuksessa ovat yksilöt ja heidän toimintansa muuttaminen halutun laiseksi. Käytössä tällöin vallitsee ”molemminpuolisten velvoitteiden” periaate, joka tarkoittaa sanktioimista epätoivotusta käytöksestä. Elleivät työttömyysturvan saajat täytä aktivoinnin kriteereitä, näitä rangaistaan esimerkiksi rahallisesti tukien alentamisella. (OECD, 2007.)

Mikko Mäntysaari (1985, 117) muistuttaa, että koko köyhäinhoidon historia sisältää työttömiin kohdistuvaa kepin ja porkkanan jatkuvaa vuorottelua. Sinällään kepin heilautus ei kuitenkaan ole yksiselitteinen, sillä tutkimustulosten mukaan pitkäaikaistyöttömien työllistymisvaikeudet ovat usein muualla kuin halukkuudessa vastaanottaa tarjottua työtä (Hämäläinen 2013, 184). Tämä viittaa siihen, että työttömyys saattaa johtua yksilöstä riippumattomista yhteiskunnallisista syistä, joihin ei puututa tarpeeksi.

Sekä ihmisen kasvuolosuhteet, yksilölliset tekijät että yhteiskunnallinen tilanne yhdessä vaikuttavat, miten yksilö on aktivoitavissa. Mikäli työttömällä ei ole käsitystä omasta parhaastaan ja hänen intressinsä ovat epäselvät, ovat yhteiskunnan järjestämät aktivointitoimenpiteet tulokseltaan sattumanvaraisia tai epäonnistuneita. (Björklund & Hallamaa 2013, 167.) Tuija Kotirannan (2008, 155) mukaan kuntouttavan työtoiminnan tapaisten aktivointitoimien tarkoitus voi jäädä ensikatsomalta asiakkaalle epäselväksi. Näennäinen puuhastelu esimerkiksi käsitöiden parissa pitää sisällään kuitenkin myös syvemmän ulottuvuuden. Käsitöt ovatkin tällöin vain väline, jolla kasvatetaan tahdon lujuttua, työmoraalia ja innostusta. Suomalainen aktivointipolitiikka tähtääkin tällöin muokkaamaan yksilön ominaisuuksia yhteiskunnalle soveltuvammiksi.

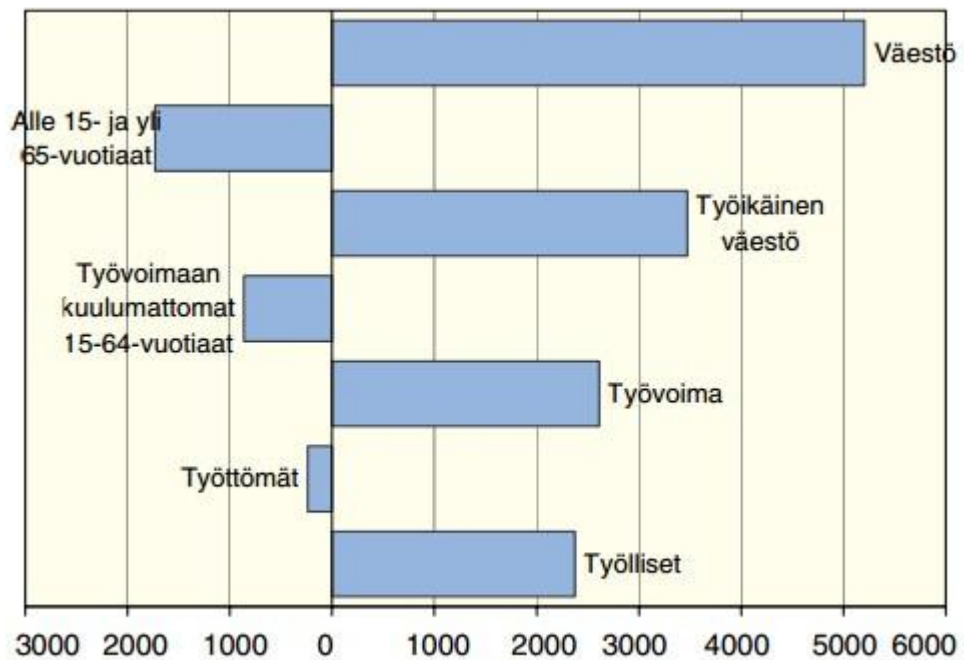
Työttömyyden selitystavoissa ylipäätään on pohjalla kysymys yksilön ja yhteiskunnan vastuiden ja velvollisuuksien välisestä rajanvedosta. Samalla kyse on myös syyllisen etsimisestä ja syyttämisestä. Se, nähdäänkö työttömyyden syyn olevan yksittäisessä ihmisessä vai rakenteellisissa tekijöissä, riippuu katsontakannasta. Aktivointiparadigman vaikuttaessa laajemmin koko yksilön ja yhteiskunnan väliseen suhteeseen, jatkossa

työttömyyden selitystekijät saatetaan nähdä yhä vahvemmin yksilöllisten selitystapojen kautta. Tällöin vaarana on yhteiskunnallisten selitystekijöiden unohtaminen ja kapeakatseinen keskittyminen yksilöiden muokkaamiseen.

2.4 Ikäkysymykset

Tarkastelen ikäkysymyksiä yhtenä työttömyyteen liittyvänä yksittäisenä tekijänä, sillä tutkimuksessani on käynyt ilmi aiheen erityislaatuisuus ja merkittävyys. Tämä huomionarvoisuus tulee esille esimerkiksi tarkasteltaessa oheisessa taulukossa väestön jakautumista eri pääryhmiin vuonna 2002. Taulukkoa luetaan niin, että vähentämällä vasemmanpuoleinen palkki ylempänä olevasta oikeanpuoleisesta palkista, saadaan tuloksena alempi oikeanpuoleinen väestöryhmä. Oikealle puolelle jäävistä käsitteistä voidaan nähdä, miten paljon pienempi joukko todelliset työlliset ovat kuin koko työikäisten väestön osuus. Kiinnitän seuraavaksi huomioni siihen, mikä yli 15-vuotiaiden ja alle 65vuotiaiden merkitys on tässä kokonaisuudessa. Kaksi tarkastelualuettani ovat vasta työelämään siirtyvät nuoret että eläkeikää lähestyvissä olevat ikääntyneet.

Taulukko 4. Väestön jakautuminen pääryhmiin vuonna 2002, 1000 henkilöä. (Tilastokeskus, työvoimatutkimus ja väestötilastot)

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus ja väestötilastot.

Ikääntyneet ovat yksi pitkäaikaistyöttömien keskeisistä ryhmistä. Pitkäaikaistyöttömistä yli puolet on ikääntyneitä, joka on merkittävän suuri määrä. Vuodesta 2010 lähtien ikääntyneiden työttömyyden pitkä kesto on kasvanut entisestään eli työmarkkinoille paluu on ollut yhä hankalampaa. Simo Ahon ja Susanna Kuntun (2001) 2000- luvun alussa julkaistuun tutkimukseen verrattuna myös tänä päivänä ikääntyneet osallistuvat työvoimapolitiikan aktivointitoimiin harvemmin kuin nuoremmat työnhakijat. Ikääntyneet ovatkin muita passiivisempia työnhakijoita, ja he siirtyvät työllisyyteen huomattavasti harvemmin kuin muut ikäryhmät. (Sihto & Sarder 2012, 7.)

Käytännössä useimpien ikääntyneiden työttömien työttömyyskausi päättyy työttömyyseläkkeelle siirtymiseen. Työttömyyskausi voidaan määritellä ajanjaksoksi työttömyyden alkuperäisestä alkamisesta sen lopulliseen päättymiseen asti. Työttömyyskauden kestoa eli työttömyyden pitkittymistä lisää tutkimusten mukaan esimerkiksi juuri ikääntyminen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2008, 119.)

Työttömyyseläkkeelle siirtymisen suuri määrä ainoana vaihtoehtona saattaa selittyä sillä, että tutkimusten mukaan ikääntyneiden työllistyminen vähenee johdonmukaisesti iän kasvaessa työllistymistoimenpiteiden osalta niin että ero jyrkkenee, mitä vanhempiin ikäluokkiin siirrytään (Esim. Aho & Koponen 2005, 21). Samanlaista suuntaa kertoo yli 53- vuotiaiden hyvin harva valikoituminen työttömyyskoulutuksiin (Aho & Kunttu 2001, 43).

Vuonna 2012 julkaistu Työ- ja elinkeinoministeriön tutkimus henkii kuitenkin uutta toivoa. Sen mukaan ikääntyneiden työllisyystilanne on parantunut, joskin työllistyminen on yhä haastavaa. Ikääntyneet ovatkin ainoa ryhmä, jonka työllisyysaste on saavuttanut 1990-luvun lamaa edeltäneen ennätyskorkean tason. Suurimmat erot eivät näin ilmenekään verratessa ikääntyneiden työllistymistä muihin ikäryhmiin vaan huomattavimmat vaihtelut löytyvät ryhmän sisältä. Yhtenä tekijänä ikääntyneiden työttömien suurta määrää selittää suurten ikäluokkien siirtyminen kyseiseen ryhmään. (Sihto & Sarder 2012, 6-7.)

Ikääntyneiden työttömyys on polttava kysymys tarkasteltaessa julkisen talouden hoiva- ja eläkemenoja. Puhuttaessa ikääntyneiden työttömyydestä, useassa yhteydessä mainitaan termi työttömyysputki. Työttömyysputki tarkoittaa yksinkertaistettuna järjestelyä, joka alkaa 500 päivän työttömyyspäivärahakaudella jatkuen työttömyysturvan lisäpäivärahalla

vanhuuseläkkeelle siirtymiseen asti. Tämän tavoitteena on turvata ikääntyvän pitkäaikaistyöttömän toimeentulo. Työttömyysputkella on sekä haittoja että etuja. Se lisää työttömäksi siirtymistä ikäryhmässä, jolla siihen on oikeus. Haittoina voidaan nähdä myös ikääntyvien työttömyysriskin kasvu sekä kustannukset, joita työttömyysputki aiheuttaa. On silti huomioitava, ettei työttömyysputki kuitenkaan aiheuta itse työttömyyttä. Työttömyyden selitystekijät sijaitsevat tällöinkin muualla yhteiskunnassa, kuten taloudessa tai rakenteellisissa muutoksissa. (Jauhiainen & Rantala 2011, 55–59.)

Työttömyyden selitystapojen näkökulmasta työntekijän korkean iän voidaan nähdä olevan syynä työn saannin vaikeutumiselle. Tutkimusten näkökulmasta huoli ikääntyneiden työllistymisestä on aiheellinen, sillä he ovat yksi keskeisimmistä pitkäaikaistyöttömien ryhmistä. Kun työttömyyttä selitetään työntekijän korkealla iällä, usein esille tuodaan taloudelliset näkökulmat palkkauksen kallistumisesta vanhentuneeseen tietotaitoon. Toisaalta ikääntyneiden osaamisen hukkaamista harmitellaan ja toivotaan keinoja uudelleen koulutautumiselle. (Sihto & Sarder 2012, 5–10.)

Toinen käänttöpuoli ikääntyneiden työttömyydestä on nuorten työttömyys, joka on yhtä huolestuttavalla tasolla. Tammikuussa 2015 työttömiä 15–24-vuotiaita nuoria oli 56 000 ja nuorten työttömyysaste eli työttömien osuus työvoimasta oli 20 prosenttia (Tilastokeskus 2015). Nuorisotyöttömyyttä on tutkittu Suomessa monista eri näkökulmista, esimerkiksi heidän sosiaalisissa verkostoissaan (Suutari 2002), työpajoilla työllistettyinä (Aaltojärvi & Paakkunainen 1995) tai työttömien nuorten poliittisista asenteista (Paakkunainen 1997).

Huomattava erityispiirre verrattuna nuorten ja esimerkiksi keski-ikäisten työttömäksi jäävien välillä on se, että nuoret ovat harvoin ehtineet rakentamaan identiteettiään ja elämänhallintaansa palkkatyön varaan. Nuorten työttömyyttä tarkastellessa useimmiten pahimpana uhkakuvana pidetään nuorten syrjäytymistä yhteiskunnasta eli passivoitumista kotiin. Nuorten keskuudessa huolestuttavana suuntana pidetään sitä, että jotkut nuoret eivät välttämättä edes halua palkkatöihin ja pitävät työttömyyttä itselle sopivana vaihtoehtona. (Helve 2010)

Työttömyyden selitystekijöiden näkökulmasta nuoret nähdään usein yhteiskunnan uhreina, mutta onko tämä ainut totuus? Työttömyystilastojen mukaan nuorten tilanne

työmarkkinoilla on hankala. Nuorten työelämään kiinnittymiseen pitäisi kiinnittää lisähuomiota ja opintopolkuja moninaistaa. Yhteiskunnallisia ja rakenteellisia selitystekijöitä ja parannusehdotuksia siis riittää. Toisaalta vähemmän keskustelussa on esillä nuorten omaehtoinen jättäytyminen työelämän ulkopuolelle. Tällöin työttömyyden selitystekijöissä ei korostu yksilöön viittavia perusteluja.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Työ ja sen puute on kiehtonut itseäni ensimmäisistä sosiaalityöntekijän sijaisuuksistani lähtien. Mielestäni työttömyyttä pitäisi niin sosiaalityössä kuin ylipäättään yhteiskunnallisessa keskustellessa tarkastella tekijänä, joka vaikuttaa ihmisen koko elämään. Jokaisella ihmisellä on oma henkilökohtainen tapansa selittää omaa työttömyyttään kuten myös työttömyyttä yhteiskunnallisena ilmiönä. Tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, millaisia tapoja sanomalehtien mielipidekirjoittajilla on määritellä työttömyyttä. Työttömyyden selitystavat antavat näin viitettä tekijöistä, joita ihmiset pitävät merkittävinä ajatellen työttömyyden taustalla olevia syitä.

Tutkimuksen tarkoituksena on saada tietoa siitä, korostuvatko mielipidekirjoituksissa yhteiskunnalliset vai yksilölliset selitystavat työttömyydelle. Olen myös avoin sille vaihtoehdolle, että jotkin muut luokittelut ovat mainittuja relevantimpia. Sivuan tutkimuksessani laadullista asennetutkimusta. Laadullisessa asennetutkimuksessa tarkastellaan asenteita laadullisin menetelmin. Käytän tutkimuksessani apuna asennetutkimuksen linjausta, jossa asenne nähdään aina tietynlaisen kontekstin ja ympäristön kautta. (Vesala & Rantanen 2007.) Omana kontekstinani toimii Aamulehti ja sen mielipidepalsta. Tätä kautta voin huomioda, että mielipidekirjoitukset ja niissä ilmenevät työttömyyden selitystavat ja niihin sisältyvät asenteet ovat vain yhdenlaisia heijastuksia ilmenevästä todellisuudesta. Tulkitsen, että tulokseni voivat kuitenkin kertoa joitain puolia Suomessa vallitsevasta asenneilmapiiristä työttömyyttä ja työttömiä kohtaan.

Tarkasteluni mukaan työttömyyden selitystapoja mielipidekirjoituksissa on tutkittu tieteellisesti vain hyvin niukasti. Tutkimukseni tarkoituksena onkin selvittää tätä vain ohuelti tutkittua aihetta ja samalla aiemman tutkimuskirjallisuuden avulla lisätä uusia näkökulmia omiin tutkimustuloksiini. Näkökulmassani erityisen huomion kohteeksi haluan nostaa yksilön ja yhteiskunnan välisen jännitteen vastuusta ja velvollisuudessa työllistyä ja selittää omaa työttömyyttä.

Tutkimukseni sai alkunsa tarkastellessani työttömyyden käsitettä ja siihen liittyviä selitystapoja. Tutkimuskirjallisuudesta nousi vahvasti esille työelämän, työpaikkojen ja työn vaatimuksien muuttuminen vuosien saatossa. Nykyajan työntekijältä vaaditaan ominaisuuksia, jotka eivät ennen olleet niin tärkeitä tai ajankohtaisia. Uuden oppiminen ja itsensä kehittäminen näyttävätkin olevan erityisesti ajallemme ominaisia asioita. Tätä tarkastellessani huomasin, että työllisyyspolitiikka ja siihen liittyvät suuntaukset määrittävät vahvasti sitä, millaista nykyinen työelämä on. Aktivoinnin ja työvoimapolitiittisten toimenpiteiden keinoin määritellään, minkälaisiin toimenpiteisiin työttömät joutuvat. Mielestäni samalla tuodaan esiin erilaisia näkemyksiä työttömyyden selitystavoista. Tutkimuksessani olennaista on tarkastella aktivointiin ja toimenpiteisiin suhteessa olevia oletuksia yksilön omasta velvollisuudesta ja vastuusta työllistyä verrattuna yhteiskunnan vastuuseen ja oikeuksiin.

Tutkimuskysymykseni on seuraava:

□ Miten työttömyyttä selitetään Aamulehden mielipidekirjoituksissa 2012–2014?

3.2 Tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen kulku

3.2.1 Aineiston kontekstina Aamulehti

Suurin osa mediasta koostuu graafisesta viestinnästä, johon kuuluvien kirjojen ja lehtien osuus koko mediasta on noin 70 prosenttia. Varsinkin Suomessa sanomalehdillä on suuri painoarvo ja niitä luetaan huomattavan paljon. Tämä tarkoittaa sitä, että sanomalehdet aineistona tavoittavat suuren osan koko kansasta. (Juholin & Kuutti 2003, 39–40.) Juuri tämän takia pidän sanomalehtien mielipidekirjoituksia erinomaisena valintana oman

aineistoni kannalta. Vaikka aineistoni on vain yksi lehti, on sen lukijakunta kuitenkin laaja.

Tutkimustulosten merkittävyyden kannalta oli perusteltua pyrkiä valitsemaan sanomalehti, joka on levikiltään suuri. Halusin aluksi rajata tarkastelustani paikallispainotteiset kirjoitukset, mutta huomasin sen tutkimukseni edetessä mahdottomaksi. Valitsin Aamulehden aineistokseni, sillä se oli suurin sanomalehti, jonka mielipidekirjoituksiin minulla oli mahdollisuus päästä käsiksi ilman lehden tilausta. Levikiltään lehti on Suomen toiseksi suurin 7-päiväinen sanomalehti. Aamulehti tavoittaakin viikossa yli 376 000 lukijaa (Aamulehti).

Aamulehdellä on pitkä historia vuonna 1881- perustettuna sanomalehtenä. Se on valtakunnallisesti arvostettu lehti, jolla on näin pitkät perinteet journalismin maailmassa. Aamulehti on osana ALMA-media konsernia, johon kuuluvat myös muun muassa Kauppalehti ja Iltalehti. (Aamulehti)

3.2.2 Aineiston hankinta

Aineiston avulla pyritään kuvaamaan, ymmärtämään tai tulkitsemaan tiettyä tapahtumaa, toimintaa tai ilmiötä (Eskola & Suoranta 2008, 60–74). Omana aineistoni käytän Aamulehden mielipidekirjoituksia vuosien 2012–2014 väliltä. Näiden kolmen vuosikerran avulla pyrin kuvaamaan, miltä työttömyys nykypäivän mielipidekirjoituksissa näyttää ja millaisilla tekijöillä sitä selitetään. Olen halunnut tarkastella viime vuosille merkityksellistä ja paljon esillä olevaa ilmiötä, ja siksi valitsin lähivuosiin sijoittuvan aineiston. Uskon, että jotkin työttömyyden selitystekijät pysyvät samoina vuosikymmenienkin jälkeen, mutta tällä hetkellä esillä olevat kysymykset voivat tuoda uusia painotuksia, joita ei ennen ole huomioitu.

Keräsin aineistoni Tampereen yliopiston Suomen media-arkiston kautta. Kuten aiemmin mainitsin, Aamulehti oli ainut suurempi sanomalehti, johon minulla oli arkiston kautta mahdollisuus päästä käsiksi ilman maksua. Media-arkiston etu on se, että kaikilla opiskelijoilla on sinne vapaa pääsy milloin ja missä vain. Tämä mahdollisti joustavan aineiston haun ja minun oli mahdollista tarkistaa jälkeenpäin hakuni tuloksia ja tarkentaa niitä. Arkistossa hakuja voi rajata eri hakusanoilla. Näin minun ei tarvinnut käydä läpi kaikkia Aamulehtiä ja selata mielipidekirjoituksia, vaan voisin etsiä tiettyjä sanoja sisältäviä osioita.

Eskolan ja Suorannan (2008, 60–74) mukaan laadullisen tutkimuksen rajauksessa on huomioitava tutkimusongelmien luoma viitekehys. Tutkimusaineistoni haun rajasinkin näin hakusanoilla ”työttömyys”, ”työtön” ja ”mielipidekirjoitus”. Nämä hakusanat mahdollistavat työttömyydestä käsittelevien mielipidekirjoitusten tarkastelun. Kyseisellä hakulauseella arkisto listasi minulle kaikki kirjoitukset, joissa esiintyy otsikossa tai tekstissä sanat ”työttömyys”/”työtön” ja ”mielipidekirjoitus” yhdessä. Media-arkiston hakutoiminto oli erittäin hyödyllinen, sillä se osasi itse katkaista sanat tarvittavista kohdin ja huomioida eri taivutusmuodot.

Mielipidekirjoituksia löytyi paljon enemmän, mitä olin odottanut. Rajatakseni aineistoni suurta määrää, tarkastelin lähemmin kirjoitusten sisältöä. Aineiston keruun jälkeen luin mielipidekirjoitukset kertaalleen läpi ja poistin aineistosta kaikki ne tekstit, joissa ei puhuttu työttömyyden syistä millään tavalla, vaan hakusanat esiintyivät aivan muussa yhteydessä. Lisäksi lajittelin itselleni ”vain maininta” – pinoon mielipidekirjoitukset, joissa työttömyyteen viitattiin mitättömästi ohimennen vain jonkun muun asian yhteydessä.

Karsimisen jälkeen lopullinen aineistoni koostui viidestäkymmenestä Aamulehdessä julkaistusta mielipidekirjoituksista. Valitsin vuodelta 2012 kuusitoista kirjoitusta, vuodelta 2013 viisitoista kirjoitusta ja vuodelta 2014 yhdeksäntoista kirjoitusta. Halusin aineistostani mahdollisimman kattavan, joten pyrin mahdollisimman pieniin vaihteluihin mielipidekirjoitusten määrän suhteen eri vuosien välillä. Olen tutkimukseni luotettavuuden lisäämiseksi numeroinut käyttämäni mielipidekirjoitukset numeroilla 1-50 jokaisen aineisto-otteeni perään.

3.2.3 Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi

Tutkimukseni on laadullinen. Kvalitatiivisen tutkimuksen avulla on tarkoitus ymmärtää ja selittää ainutkertaisia ilmiöitä. Tutkimuskohteeni ollessa yhteiskunnallisiin tekijöihin kietoutuneet yksittäisten kirjoittajien tavat selittää työttömyyttä, on tarkoituksena saada aiheesta enemmän tietoa ja ymmärtää työttömyyttä yksilön ja yhteiskunnan välisenä suhteenä. Huomattavaa on tällöin, kirjoittaako työtön henkilö omakohtaisista kokemuksistaan vai henkilö, joka ei ole ollut työttömänä, ulkopuolisesta näkökulmasta.

Laadullista tutkimusmenetelmää perustelen näin tutkimukseni tarkoituksella ja haasteella nähdä hienovaraisia eroja selitystavoissa. Laadullinen aineisto ei ainutkertaisuudessaan taivu yleispäteviin mekanismeihin. Tämä pitää sisällään mahdottomuuden antaa yksityiskohtaisia sääntöjä analyysin tekemiseksi, sillä se muokkautuu tutkijan, aineiston ja tutkimuskysymyksen kautta. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 5.)

Metodinani käytän aineistolähtöistä sisällönanalyysiä, sillä se on perusanalyysimenetelmä, joka mahdollistaa monenlaista laadullista tutkimusta. Sisällönanalyysi sopii hyvin tutkimukseeni, sillä se ei lähtökohtaisesti sido mihinkään tietynlaiseen teoriakehykseen tai etukäteen asetettuihin rajoihin, vaan analyysi tapahtuu väljän viitekehyksen sisällä. (Tuomi & Sarajärvi 2009.) Olen tutkimukseni alussa tuonut esiin joitakin työttömyyteen liittyviä, tutkimuskirjallisuuteen perustuvia teorioita ja selitysmalleja, mutta en ole halunnut rajata aihepiiriäni käsittelemään vain tietynlaisia selitystapoja. Tutkimusongelman mukaisesti halusin nimenomaan kuvata tekstien sisältöä ja merkitystä sekä sieltä nousevia teemoja.

Sisällönanalyysissa voidaan lähteä liikkeelle ilman ennalta asetettuja teemoja, jolloin teemat nousevat tutkimusaineistosta itsestään. Tätä lähestymistapaa kutsutaan aineistolähtöiseksi analyysiksi. Tutkijan etukäteistiedon ei anneta häiritä aineistosta nousevia teemoja. (Eskola & Suoranta 2008, 151–152.) Näen tämän merkityksen erityisen tärkeänä tutkimukseni kannalta, sillä työkokemukseni ja lukemani kirjallisuuden kautta itselläni on tietynlaisia ennakko-oletuksia analyysini tuloksista, mutta olen pyrkinyt tietoisesti rajaamaan ne ulos tekemällä teemoitteluni tutkimusaineistoni perusteella.

Useimmat laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät myötäilevät joitakin osin sisällönanalyysin logiikkaa. Kyseistä analyysitapaa onkin käytetty laajasti laadullisen tutkimuksen perinteissä ja yksittäisen metodin ohella sisällönanalyysi voidaan ymmärtää laajemmin tutkimusta ohjaavana metodologiana. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93.) Sisällönanalyysissa dokumentoitua aineistoa luetaan ja analysoidaan systemaattisesti ja objektiivisesti. Perusajatuksena on, että onnistuneen luokittelun, järjestämisen ja käsitteellistämisen avulla myös aineiston informaatioarvoa lisätään. (Ruusuvoori, Nikander & Hyvärinen 2010, 24.)

Sisällönanalyysissä aineisto puretaan osiin ja osat kootaan käsitteellistämisen ja loogisen päättelyn avulla ilmiötä tiiviimmässä muodossa kuvaavaksi malliksi tai käsitejärjestelmäksi. Analyysin lopputuloksena saadaan aikaan tutkittavaa ilmiötä kuvaavia käsitteitä sekä uudenlaista ymmärrystä näiden suhteista. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 4.) Sisällönanalyysissä ei ole etukäteen asetettu tiukkoja rajoituksia aineistosta. Tämä mahdollistaa herkkyyden ja tarkasteluvapauden aineistolle. Ajattelen mielipidekirjoitusten olevan tämän kaltaiselle analyysitavalle otollisia.

3.2.4 Analyysin teko vaihe vaiheelta

Tutkimuskysymyksessäni en ole halunnut ennalta rajata, mitä mahdollisia selitystekijöitä mielipidekirjoituksissa esiintyy. En siis tee ennako-oletuksia siitä, missä suhteessa yksilölliset ja yhteiskunnalliset tekijät tulevat esille. Pidän tärkeämpänä lähtökohtana tarkastella, mitä aineistoni tuo esille. Laajahko tutkimuskysymys mahdollistaa näin työttömyyden selitysten koko kirjon, rajaamatta mitään tapoja ulos. Selitystavoilla ymmärrän kaikki mielipidekirjoitusten osat, joissa kirjoittajat tuovat esille syitä, joiden takia he näkevät työttömyyttä ilmenevän. Välillä tavat saattavat olla suoraan esille kirjoitettuja, mutta toisinaan joudun tulkitsemaan myös hienosyisempiä keinoja kertoa työttömyydestä ja sen syistä.

Esimerkiksi lainauksessa: *”Työttömyyden syynä on selvästi se, ettei työnteko kannata! Ketä jaksaa turhaan lähteä aamuvarhaisella työntekoon jos saman summan saa kukkaroon kotoakin (.6)?!”*, työttömyyden selitystekijänä voi yksiselitteisesti lukea olevan työnteon kannattamattomuus. Kuitenkaan osassa lainauksista ei tuoda esille yhtä selvää selitystapaa, vaan on luettava enempi rivien välistä: *”Maailma on muuttunut ja mikään ei ole kuin ennen. Nyt pitää lähteä ostamaan ruokaa kiinasta ja lapsilla ei ole tulevaisuutta, kun kaikki viedään. (27).”* Kyseisessä lainauksessa tulkitseen työttömyyden syynä olevan työelämän muutoksen, globalisaation ja yhteiskunnalliset tekijät, joihin kirjoittaja kokee olevan mahdotonta vaikuttaa.

Vaikka tutkimukseni kohteena ovat työttömyyttä käsittelevät mielipidekirjoitukset, kaikki teksteissä ilmenevät aiheet eivät ensimmäisten lukukertojen perusteella koskeneet

tutkimaani ilmiötä. Käyttämilläni hakusanoilla löytyi muun muassa kirjoituksia, joissa työttömyys mainitaan eri yhteydessä kuin tutkimukseni kannalta on relevanttia.

Esimerkiksi seuraavat kirjoitukset karsin aineistostani:

”Omaishoitajien arki on työtä pelkäämätöntä”

”Tunnelin räjäytykset häiritsevät yötyötä tekevää”

Omassa aineistossani yhden mielipidekirjoituksen kirjoittajalla saattoi olla useampi aihe liittyen työttömyyden syihin ja lauseen sisällä useampia ajatuksia ja mielipiteitä. Erilaisia näkökulmia voikin olla monia saman tekstin sisällä ja välillä ne olivat myös toistensa kanssa ristiriidassa. Käytin tutkimustulosten analysoinnissa lähilukua. Lähiluku voidaan ymmärtää tekstien irrottamisena tavanomaisesta merkitysyhteydestä pienempiin tutkinnallisiin osiin (ks. Kain 1998). Lähiluvulla tarkoitan tässä tutkimuksessa ennen kaikkea syvällistä ja analyttistä lukemista. Lähiluvun aikana poimin ja pelkistin mielipidekirjoituksista ilmeneviä työttömyyden selitystapoja yhä suurempiin kokonaisuuksiin. Esimerkiksi taloudellisiin selitystapoihin olen sisällyttänyt selitystavat, joissa käsitellään työttömyyttä niin yksilön köyhyytenä, julkisina kuluina kuin ikääntyvien palkkaamisen kovana hintana. Yhden selitystavan sisällä ilmenee siis monia erilaisia yksittäisiä mielipiteitä, jotka useimmiten ovat ristiriitaisia keskenään.

3.3 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Eettisten kysymysten pohtiminen on läsnä koko tutkimusprosessin ajan (Pohjola 2007, 12). Valintojen seurauksia on arvioitava ja niiden eettistä oikeutusta pohdittava. Jo itse aihe ja sen valinta ovat asetettava kriittiseen tarkasteluun. Aiheena työttömyys voi olla hyvin henkilökohtainen ja kipeä sen kokeneelle. Tutkimukseni tarkoituksena ei kuitenkaan ole syventyä näihin kokemuksiin vaan ilmentää laajempaa ilmapiiriä työn puutetta kohtaan. Näin mielipidekirjoitukset ovat eettisesti kestävä tapa tutkia aihetta. Toisin sanoen oma tutkimukseni käsittelee sensitiivistä aihetta, mutta ei aiheuta vahinkoa sen kohdeihmisille. Mielipidekirjoitusten kirjoittamisen ideana on tuoda omia ajatuksia muiden luettavaksi ja keskusteluun, joten tutkittavan suojaamiseen liittyvät eettiset

kysymykset eivät ole ensisijaisia työssäni. Esimerkiksi minun ei tarvitse huolehtia siitä, että tutkimusaineistoni joutuisi väärin käsiin, sillä koko aineisto on ennestään julkinen.

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston koko ei sinällään ole merkittävä tekijä tutkimuksen luotettavuuden kannalta, vaan se vaikuttaa pikemmin tulosten yleiseen yleistettävyyteen. Laadullisissa tutkimuksissa aineistojen luotettavuus perustuukin ennen kaikkea tutkijan harkintaan saadun tiedon luotettavuudesta (Paunonen & Vehviläinen-Julkunen 1997, 215–218). Tutkimukseni yleistettävyyttä pohdittaessa on otettava huomioon rajoitteet, joita aineistoni tuo mukanaan.

Tutkimukseni aineistona käytän Aamulehdestä keräämiäni mielipidekirjoituksia. Mielipidekirjoitukset edustavat niitä kirjoittaneiden omia tulkintoja työttömyyden syistä. Aamulehden mielipidekirjoittajat voivat olla ketä tahansa kansalaisia, joilla on voimia ja kykyä esittää oma mielipiteensä julkisesti. Kaikilla kansalaisilla ei ole kiinnostusta tai aktiivisuutta tuoda mielipiteitään yleiseen keskusteluun. Heikoimmassa asemassa olevilla ei kenties ole tämän kaltaiseen toimintaan voimavaroja, joten heidän ääneensä saattaa jäädä kuulumatta. Toisaalta tiettyjen ammattialojen edustajia ja poliitikkoja saatetaan pitää yhteiskunnallisen keskustelun asiantuntijoina, joten heidän mielipiteensä annetaan jyrätä hiljaisemmat äänet. Aamulehden toimittavat valitsevat julkaistavat kirjoitukset, joten on huomioitava, että suuri osa mielipiteistä jää myös kokonaan pimentoon.

On ilmiselvää, etteivät tämän kaltaiset yksittäiset käsitykset ilmennä yleistä kantaa työttömyyteen. Mielipiteiden tulkitsen olevan henkilökohtaisia enkä siis pyrikään yleistämään niistä koko Suomen kantaa. Uskon kuitenkin, että mielipidekirjoitukset voivat tuoda esille näkemyksiä, joita esiintyy maassamme. Analyysini avulla pyrin löytämään suurempia kokonaisuuksia eli teemoja, joiden alle luokittelen samankaltaisia selitystapoja työttömyyden syistä.

Aamulehti on vain yksi Suomessa ilmestyvistä sanomalehdistä, joten voidaan olettaa, että kyseiset kirjoitukset ilmentävät osittain vain Aamulehden levikin sisällä esiintyä tulkintatapoja. Jos olisin valinnut aineistokseni esimerkiksi Lapissa ilmestyvän sanomalehden, olisivat työttömyyden selitystavat voineet olla täysin toisenlaisia. Jotta tulokseni olisivat mahdollisimman luotettavia, olen jo analyysivaiheessa pyrkinyt karsimaan mielipidekirjoitukset, joissa keskitytään pelkästään Tampereen sisäisiin kysymyksiin, jotka eivät ole työttömyyden selitystavoille relevantteja. Koska Aamulehden aineistoa

löytyi käyttämilläni hakusanoilla runsaasti, päätin keskittyä vain yhteen lehteen. Tämä aineiston määrä oli kuitenkin riittävä Pro gradu- tutkimukseeni, sillä pystyin sen avulla vastaamaan tutkimuskysymykseeni. Väitöskirjatasoisessa tutkimuksessa olisin toki voinut vertailla erilaisten sanomalehtien tulkintatapoja ympäri Suomen.

Tutkimuksessani jouduin pohtimaan myös tutkijan positioni objektiivisuutta, sillä minulla ja lähipiirilläni on omakohtaista kokemusta työttömyydestä. C. Wright Mills (1990, 187–188) on sitä mieltä, ettei omakohtaisuus ole välttämättä vain huono asia vaan sitä voi myös hyödyntää. Parhaimmillaan tutkija voi omiin kokemuksiinsa nojaten kyetä ymmärtämään syvemmin tutkittavien ajatuksia (Granfelt 1998, 27). Tärkeimpänä lähtökohdana itselleni pidän aidon kiinnostuksen heräämisen työttömyyden tutkimiseen omien kokemuksieni kautta.

Pro gradu- tutkimukseni luotettavuutta lisätäkseni olen pyrkinyt perustelemaan kaikki valintani mahdollisimman tarkasta. Tähän sisältyvät sekä aineiston hankinta, sen analysointi että teemoitteluun liittyvät perustelut. Olen pyrkinyt tekemään perusteltuja johtopäätöksiä, joiden tukena käytän suoria lainauksia aineistostani. Koko tutkimukseni tavoitteena on mahdollisimman läpinäkyvä työskentelytapa, jotta tutkimustani lukevat voivat saada mahdollisimman tarkasti selville vaiheet, joiden kautta olen tullut johtopäätöksiini. Olen esimerkiksi numeroinut käyttämäni mielipidekirjoitukset, jotta jokainen lainaus on paikannettavissa tiettyyn mielipidekirjoitukseen.

4 TYÖTTÖMYYDEN SELITYSTAPOJA

4.1 Mielipidekirjoitusten selitystavat

Tutkimukseni aineistonani käytän viittäkymmentä Aamulehden mielipidekirjoitusta, joista löytyy 231 yksittäistä työttömyyden selitystapaa. Alla olevasta taulukosta käy ilmi aineistossani olevat erilaiset selitystavat työttömyydelle. Yhdessä mielipidekirjoituksessa ilmenee suurimassa osassa tapauksia useampia selitystapoja, joten taulukko havainnollistaa hyvin eri selitystapojen esiintyvyyttä ja määrää. Esimerkiksi mielipidekirjoituksen yksittäisen kappaleen sisältä saattaa löytyä jo monta eri selitystapaa. Jotkut selitystavoista esiintyvät suurimmassa osassa aineistoa, mutta mielipidekirjoituksista löytyy myös yksittäisempiä tekijöitä, joiden harvinaisuus tulee esille taulukkoa tarkastelemalla. Monissa mielipidekirjoituksissa ilmenee päällekkäisyyttä eri selitystapojen kesken. Olen tällöin asettanut mielipidekirjoituksessa ilmenneet selitystavat kaikkiin niihin kategorioihin, joita ne käsittelevät.

Taulukko 5. *Mielipidekirjoitusten jakautuminen eri selitystapojen kesken*

MIELIPIDEKIRJOITUKSIA yht. 50kpl		
SELITYSTAPOJA yht. 231 kpl		
Taloudelliset selitystavat		47 kpl
Ikään liittyvät selitystavat		32 kpl
Työttömyyden selittäminen itsestä riippumattomilla tavoilla		9 kpl
Syrjäytymiseen liittyvät selitystavat		28 kpl
Kannustinloukkoihin liittyvät selitystavat		23 kpl

Yhteiskunnalliseen rakenteeseen liittyvät selitystavat		49 kpl
Koulutukseen liittyvät selitystavat		31 kpl
Normalisointiin liittyvät selitystavat		7 kpl

Selitystavaksi olen määritellyt mielipidekirjoituksissa ilmenevät tavat kertoa, miksi työttömyyttä ja työttömiä on. Osassa mielipidekirjoituksista työttömyyden selitystavat ovat lähellä tulkintaa siitä, miksi työttömyyttä esiintyy eli tulkintaa työttömyyden syistä. Toisaalta osassa kirjoituksia työttömyyttä lähestytään pikemmin selittämällä työttömyyden johtumista tietynlaisista tekijöistä, esimerkiksi henkilökohtaisista ominaisuuksista tai yhteiskunnallisista tekijöistä. Olenkin halunnut liittää analyysiini yhdessä kokonaisuuden, joka muodostuu miksi ja miten – kysymysten yhdistämisestä. Mielestäni ilmiöitä tulkitessa näitä kahta lähestymisnäkökulmaa ei voi erottaa toisistaan.

Työttömyyden syitä tulkitessa mielipidekirjoittajat etsivät usein syyllistä. Näen mielipidekirjoitusten selitystapojen tulkinnan myös eräänlaisena syyllisen määrittelynä. Syyllisiä voidaan etsiä yksittäisistä ihmisistä, järjestelmästä tai esimerkiksi kannustinloukuista. Vastakkaisesti osassa mielipidekirjoituksia tuodaan esille argumentteja omaa yksittäisen henkilön syyllisyyttä vastaan eli syyttömäksi tekemistä. Tällöin käytän työttömyyden tarkastelutapana sen selittämistä itsestä riippumattomilla tekijöillä.

Erilaisia työttömyyden selitystapoja löysin yhteensä kahdeksan. Taloudellisiin selitystapoihin olen kerännyt mielipidekirjoittajien tulkintoja siitä, miten työttömyyden taustalla ja syynä ovat taloudesta johtuvat vaihtelut. Talouteen viitataan suurimmassa osassa mielipidekirjoituksia ja aihe näyttää olevan erityisen pinnalla viime vuosina. Ikään liittyvissä selitystavoissa mielipidekirjoittajat perustelevat työttömyyttä nuorten ja ikääntyneiden huonolla työmarkkina-asemalla. Nämä kaksi ihmisryhmää nähdään olevan osin syrjittyjä, mutta eritoten nuorten kohdalla vaaditaan myös toimenpiteitä ja aktiivisuutta niin nuorilta itseltään kuin yhteiskunnan organisaatioista.

Silloin kun mielipidekirjoituksissa esitetään työttömyyteen olevan mahdotonta vaikuttaa itse, tarkastelussa on työttömyyden selittäminen itsestä riippumattomilla tekijöillä. Tällöin mielipidekirjoituksissa kerrotaan omakohtaisia kertomuksia ulkopuolisten järjestelmien, kuten työvoimakeskuksen, olevan syyllisiä työttömyyteen. Monet

mielipidekirjoituksista ovat omakohtaisia ilmaisuita siitä, että työtön on yrittänyt parhaansa, mutta se ei ole riittänyt. Syrjäytyminen ja työttömyys kietoutuvat mielipidekirjoituksissa tiiviisti yhteen. Kun syrjäytymistä pidetään työttömyyden selitystapana, määritellään samalla näiden kahden tekijän suhdetta toisiinsa. Olennaista on tarkastella, aiheuttaako työttömyys yhteiskunnasta syrjäytymistä vai ajaako syrjäytyminen ihmisen myös työmarkkinoiden ulkopuolelle.

Mielipidekirjoituksissa, joissa työttömyyden selitystapana on yhteiskunnan rakenteet, kritiikki kohdistuu toimimattomaan politiikkaan ja valtion epäonnistuneisiin ratkaisuihin. Työttömyyden selittäminen kannustinloukoilla tuo esille kysymyksen työnteon kannattavuudesta. Silloin kun työttömyyden selitystapana nähdään olevan kannustinloukot, kohdennetaan kritiikki yhteiskuntajärjestelmään, joka ei kannusta työntekoon. Mielipidekirjoituksissa, jossa koulutusjärjestelmän toimimattomuus nähdään olevan työttömyyden selitystapana, vaaditaan koulujen antavan nuorille enemmän valmiuksia työllistyä sekä ohjaavan koulutusta oikeille aloille. Työttömyyden normalisoinnissa selitystapana on se, että työttömyys on yhteiskuntaan kuuluva ilmiö, jota ei voida millään toimilla täysin kitkeä.

4.2 Taloudelliset selitystavat

Aineistoni perusteella taloudelliset kysymykset näyttävät olevan erittäin paljon esillä työttömyyden hoidossa. Yli 80 prosentissa mielipidekirjoituksia viitataan talouteen samalla kun käsitellään työttömyyden selitystapoja. Taloudellisten tulkintojen määrä nousee kohti vuotta 2014, mikä saattaa liittyä taloustilanteen vaikeutumiseen entisestään viime vuosina. Huomionarvoista olisi tutkia vanhempaa aineistoa, jotta voitaisiin selvittää korostuvatko taloudelliset tekijät myös kasvukauden aikoina.

Näkökulman laajuus taloudellisen tilanteen tulkintaan vaihtelee suuresti kirjoitusten kesken. Osassa kirjoituksista paneudutaan Tampereen taloudelliseen tilanteeseen kun taas toisissa koko Suomen tai jopa maailman talouskriisiin. Huomattavaa on, että ihmiset käsittelevät kirjoituksissaan tietynlaisia yksiköitä tai alueita, joiden taloustilanteen kautta he luovat syitä työttömyydelle. Olen jaotellut teemoittelun mukaan taloudellisen tilanteen tarkastelun näiden tekijöiden pohjalle. Nämä jaottelut ovat henkilön oma taloustilanne,

kunnan talous ja yksittäisten valtioiden tai maailman taloustilanne. Useimmissa kirjoituksissa työttömyyden taloudellinen merkitys nähdään näiden tasojen välimaastossa.

”Heikko talouskehitys vaikuttaa koko julkiseen talouteen, erityisesti kuntatalouteen (6).”

”Meillä on sellainen yhteiskuntarakenne, johon kuuluu rakenteellinen työttömyys. Se ei nykyisen talousjärjestelmän vallitessa kokonaan pystytä poistamaan (45).”

Suurimmassa osassa kirjoituksista työttömyyttä tarkastellaan sekä työttömän oman talouden kannalta että yhteiskunnan taloudelliseen tasapainoon vaikuttavana tekijänä. Osassa kirjoituksissa nämä kaksi näkökulmaa limittyvät, mutta aineistossa esiintyy myös hyvin kärkkäitä esimerkkejä jommastakummasta ajattelutavasta. Esimerkiksi eräässä mielipidekirjoituksessa kirjoittaja tuo vahvasti esille, miten työttömyys lisää yksittäisen henkilön köyhyyttä tuoden mukanaan muitakin ongelmia.

”Yksi suuri joukko köyhistä on yksin eläviä miehiä, joilla on usein elämässään työttömyyskokemuksia ja puutetta rahasta. Jotkut heistä sortuvat juopottelemaan ja joutuvat syrjäyttäviin kierteisiin ”..”Niin kauan kuin leipäjonot Tampereella kasvavat ja köyhien määrä lisääntyy, sosiaaliset ja taloudelliset ongelmat kuuluvat meidän kaikkien kaduille (36).”

Joissakin kirjoituksissa korostetaan päinvastoin työttömän olevan kova lasku valtion kassalle. Työttömyyden merkitystä yhteiskunnalle tuodaan esimerkiksi seuraavien aineisto-otteiden kaltaisesti esille.

”Työttömyyden kustannukset ovat erittäin merkittäviä yhteiskunnalle (22).”

”Syrjäytymisen hinta yhteiskunnalle on vaikeasti mitattavissa (13).”

Työttömyyttä ei siis nähdä näin yksittäisen ihmisen painolastina vaan taakkana laajemmalle yhteisölle. Toisaalta monissa mielipiteissä vaaditaan myös suurempien instanssien vastuuta työttömyydestä. Vastuunkantoa vaaditaan muun muassa yrityksiltä tai kunnilta.

”Olisi vähintäänkin reilua, että verotuloista liikevaihtonsa keräävät yksityiset toimijat kantaisivat myös yhteiskuntavastuuta (1).”

”Kuntien tärkeä rooli on alueensa elinvoimasta huolehtiminen. Tähänkin toimintaan pitäisi kunnista löytyä niin taloudellisia kuin henkisiä voimavaroja (13).”

Samansuuntaisesti osa mielipidekirjoittajista näkee jokaisen kansalaisen velvollisuudeksi rakentaa yhteiskuntaa ja sen oloja. *”Laittomat lakot, sosiaalisesti tuettu toimeettomuus ja huolettomuus (1)”*, saavat kyseisen linjan kirjoittajan mukaan aikaan vain yhä lisääntyvää talouden sekasortoa. Toinen kirjoittajista tuumaa: *”Jokainen voi kantaa oman kortensa kekoon (36).”* Tällöin ei siis alistuta vallitsevalle taloustilanteelle maailmalla vaan penätään jokaisen ihmisen panosta yhteisen hyvän eteen.

Suuri osa kirjoittajista tuo selvästi esille mielipiteensä olevan se, että huono taloudellinen tilanne on ilmiselvä syy työpaikkojen vähenemiselle. Kuitenkaan monissa mielipidekirjoituksissa ei tule esiin, ovatko kirjoittajat esimerkiksi talousalan asiantuntijoita. Aineistosta käy ilmi, että ilman virallista asiantuntijuuttakin mielipidekirjoittajat voivat oman näkemyksensä perusteella tuoda totena talouden ja työttömyyden yhteyden.

”Vientiteollisuuden taantuma ja ihmisten ostovoiman heikkeneminen ovat vaikuttaneet työpaikkojen merkittävään vähenemiseen (9).”

”Heikentyvät talousnäkyumät vähentävät verotuloja ja lisäävät työttömyyttä sekä sosiaaliturvamenoja (39)”.

Monet mielipidekirjoittavat ovatkin näin osuneet samaan tulkintaan kuin alan tutkijat. Hjerpe ja Räisänen (2004) korostavat teoksessaan myös taloudellisia seikkoja työttömyyden selitystapoihin paneutuessa. Heidän mukaansa viimeaikoina on aivan oikein painotettu korkean työllisyysasteen merkitystä julkisen talouden kestävyuden nimissä. Työllisyys nähdään näin tärkeänä välineenä kansallisen taloudellisen hyvinvoinnin tavoittelussa.

Talouspolitiikan kritiikki saa oman osansa mielipidekirjoittajien teksteissä. Kun työttömyyden syynä nähdään olevan yhteiskunnan rakenteet, kommentoidaan usein joko Tampereen, Suomen tai EU:n huonosti hoidettua talouspolitiikkaa. Seuraava aineistoote luonnehtii talouspolitiikan rankkaa arvostelua.

”Edes pakollisella koulutuksella ei kuitenkaan voida ratkaista epäonnistunutta talouspolitiikkaa (3)”.

Monissa kirjoituksissa viitataan negatiiviseen sävyyn talouspolitiikkaan liittyen ylikansallisiin yrityksiin, taloudellisiin sopimuksiin ja markkinavoimiin. Talouspolitiikan kritiikkiin liittyy kiinteästi erään työttömyyden syitä käsittelevän mielipidekirjoittajan näkemys voiton tavoittelun maksimoinnin haitallisuudesta.

”Tässä touhussa säärittävintä on seurata pääomia puolustamaan värvättyjä asiantuntijoita ja kansanedustajapoloja, jotka joutuvat markkinoimaan pää punaisena uudistuksia vastoin parempaa tietoaan (47)”.

Samoilla linjoilla on toinen aineistossa esiintyvä mielipidekirjoittaja:

”Ikävintä on se, että poliitikot ja pankkiirit eivät tahdo uskoa, että jatkuvan talouden kasvun aika on ohi. Katteeton optimismi on ruokkinut tuhlaamista ja lainanottoa (29)”.

Marja-Liisa Halkon (2003) väitöskirjassa käsitellään myös valtion vastuuta talouden hoidossa. Hänen mukaansa hallituksen tavoitteena on työllisyyden heilahteluiden tasaaminen. Hän kysyykin tutkimuksessaan, voisiko hallitus mennä toimissaan vielä pidemmälle ja asettaa talouspoliittisissa tavoitteissaan täystyöllisyyden. Halko tulee kuitenkin siihen tulokseen, että tämä on mahdotonta. Monet mielipidekirjoittajat ovat päätyneet samaan johtopäätökseen täystyöllisyyden mahdottomuudesta ja keinottomuudesta ratkaista talouden ongelmat.

”Rakenteellisen työttömyyden rajoite tulee vastaan, kun palkkojen hintojen nousuvauhti kiihtyy eli noin kuudessa prosentissa. (34)”

”Tuskin koittaa koskaan se, aika kun kaikille suomalaisille riittäisi työtä. (39)”

”Työn ja koulutuksen ulkopuolella on valtava joukko aikuisia, joiden ei koskaan tule olevan mahdollista edes työllistyä (25)”.

Osassa mielipidekirjoituksia toivotaan valtion antavan kunnille suuremman roolin taloudenhoidon suhteen. Samalla esille tuodaan erilaisia toiveita siitä, minkälainen valtion ja kuntien suhde tulisi olla. Aineistossa esiintyy hyvinkin erilaisia kantoja siitä, miten talous pitäisi tasapainottaa., ehdotuksiin sisältyy niin verojen korotusta kuin palveluiden uudelleenjärjestämistä.

”Mikä taho ottaa asiat hoitaakseen? Onko kunnilla halua lähteä työllistämään oman alueensa työttömiä? (22)”

Aineistosta käy ilmi, että yhä useampi kirjoittaja suhtautuu kriittisesti yritysten johtajien asemaan Suomessa. Vaikkei johtajia nähtäisi ainoina syyllisinä taloudelliseen tilanteeseen ja työttömyyteen, ei heidän toimintansa aineiston mukaan ainakaan ole kiitettävää.

”Kaiken keskellä johtajat pelaavat kettupelejä: turvataan oma selusta ja tuoli, jossa on hyvä istuskella runsain palkkaeduin. (2)”

”Itse pidän kilpailukyvyn kannalta olennaisimpana asiana yritysten johdon osaamista tehdä voittavia strategioita ja kykyä saada työntekijät toteuttamaan niitä. Johdon suuret palkkiot ovat ristiriidassa näissä asioissa onnistumisen kannalta. (4)”

”Kun asioista keskustellaan, niin keskustelu on yksipuolista, siis ei mitään keskustelua, vaan sanelua työnantajien taholta.”

Erityisesti vaikean taloudellisen tilanteen vaikutukset nähdään koskevan tiettyjä ikäryhmiä. Esimerkiksi useat kirjoittajat tuovat ilmi, että taantuma koettelee pahiten nuoria ja lähellä eläkeikää olevia. Palaan aiheeseen syvemmin vielä omassa luvussa, jossa tarkastelen ikää työttömyyden selitystapana.

”Kun taloudessa ei ole tarjolla työpaikkoja kaikille nuorille (48).”

”Hallituksen tuleekin ottaa nuoret investointina tulevaisuuteen ja antaa nuorisotakuulle aito mahdollisuus valtiontalouden puoliväliriihessä (47).”

”Seniorityöntekijät ovat korvaamaton voimavara. Heidän oppinsa kannattaisi käyttää hyödyksi hyvinvoinnin ja taloudellisen tilanteen tasaamiseksi (38).”

Työ- ja elinkeinoministeriön vuonna 2010 teettämässä tutkimuksessa tulee esille, että vallitseva taloustilanne vaikuttaa mainitusti juuri nuoriin ja eläke-ikää lähestyviin. Tutkimuksessa käytetään työttömyysriskin käsitettä, joka näyttäytyy mainituilla ikäryhmillä muita merkittävämpänä. (Myrskylä 2010.)

Jouko Verhon (2008) väitöskirjassa tulee esiin että, yritykset irtisanovat usein vähiten tuottavat työntekijät ensin. Massairtisanomisten kohdalla irtisanomiset taas ovat paljon satunnaisempia. Tästä voitaisiin päätellä, että myös niiden henkilöiden työllistyminen voi olla hankalampaa, jotka ajatellaan olevan vähiten tuottavia. Usein tähän ryhmään voivat kuulua nuoret tai ikääntyneet työntekijät.

Mielipidekirjoituksissa tämä tulee vahvasti esiin. Mielipidekirjoittajat korostavat muun muassa koulujen vastuuta, jotta ne kouluttaisivat mahdollisimman haluttuja työntekijöitä. Koulutusjärjestelmän toimimattomuutta työttömyyden selitystapana tarkastelen myöhemmin lähemmin omassa osiossaan.

“Koulutusta pitäisi uudistaa vastaamaan nykyisten yritysten vaatimustasoa ja varmistaa, että mahdollisimman moni nuori saisi aitoa tukea työnhakuun (10)”.

Toisaalta + 50 vuotiaiden työttömyydestä kirjoitettaessa tuodaan esille:

“Yrityksillä ei ole varaa palkata yli 50- vuotiaita, sillä palkan sivukulut nousevat liian suuriksi (11)”.

4.3 Ikään liittyvät selitystavat

Huomattavan monessa mielipidekirjoituksessa käsitellään henkilön iän ja työttömyyden välistä yhteyttä. Suurimmassa osassa näitä tekstejä tuodaan esiin, että tietty ikävaihe nähdään olevan selitystekijä työttömyydelle. Erityisen paljon mielipidekirjoituksissa käsitellään nuorten ja ikääntyneiden työttömyyttä ja niihin liittyviä selitystekijöitä. Aihetta käsittelevässä aineistossa käytetään alla olevan lainauksen kaltaisia toteamuksia useasti:

”Suomessa työttöminä ovat alle 25-vuotiaat ja yli 50-vuotiaat. Irtisanomisvauhti on ollut kova ja kiihtyy loppuvuonna (13).”

Monet mielipidekirjoittajat tuovat esille suurta huoltansa nuorison tulevaisuudesta. Nuoret nähdään olevan syyttömiä yhteiskunnan uhreja omaan tilanteeseensa nähden. Aineiston mukaan nuoren tilanteeseen kriittisesti suhtautuvista kirjoittajista useat kohdistavat palautteensa erilaisten epäonnistuneiden toimintatapojen piikkiin. Useimmissa kirjoituksissa jää kuitenkin epäselväksi, ketä nuorten pahasta olostä oikein syytetään.

”Suomessa on alle 25-vuotiaita työttömiä työnhakijoita 32 000. Nämä syrjäytymisuhan edessä olevat nuoret tarvitsevat työtä ja kokemusta työelämästä. Miksi ihmeessä senioreita ei kouluteta noviisien perehdyttäjiksi?(29)”

”Ainoa, ketä kiinnostaa on työtyövoimaneuvoja, joka sanoo, että se on sitten karenssi, jos et mene harjoitteluun. Ei ihme, että nuoret syrjäytyvät (30).”

Aineistosta nousee vahvasti esille, että mielipidekirjoittajat yhdistävät nuorten työttömyyden ja syrjäytymisen usein samaksi tai läheiseksi asiaksi. Kun puhutaan nuorten työttömyydestä, saatetaan samalla käyttää synonyyminä ”syrjäytymis”- käsitettä. Käsittelen syrjäytymistä työttömyyden selitystapana vielä myöhemmin omana osionaan.

”Taustavaikuttimena on korkea nuorisotyöttömyys ja täten pelko nuorten syrjäytymisen lisääntymisestä (40).”

”Työpaikka opettaisi syrjäytyneille nuorille elämäntaitoja (5).”

Tommi Eskosen ja Sampo Järvelän (2000) julkaistussa tutkimuksessa ilmenee, että huonossa työmarkkina-asemassa olevien syrjäytymisriski on kohonnut. Tällöin he määrittelevät syrjäytymisen sisältävän ikää katsomatta kasaantunutta huono-osaisuutta muun muassa elämänhallinnan, toimeentulon ja työttömyyden kautta. Syrjäytyminen ei näyttäydy tällöin vain nuorten työttömien ongelmana vaan asiana, joka voi kohdata iästä riippumatta kenet tahansa. Tällöin syrjäytymistä ei voida pitää erityisesti juuri nuorten työttömyyden selitystekijänä.

Yhtenä suurena epäkohtana aineistosta nousee esille nuorisotakuu. Sitä kommentoidaan usein toimimattomaksi yritykseksi pureutua työttömyyden syihin ja suurin osa kirjoittajista ehdottaa tilalle muita ratkaisuita.

”Pelkään pahoin yhteiskuntatakuun lisäävän välinpitämättömyyttä. Nuorten työttömyyttä ei korjata kosmeettisilla keinoilla, laittamalla lisärahaa nykyrakenteiden ylläpitämiseen. Meillä on rakenne, joka tuottaa syrjäytyneitä yhä kiihtyvällä tahdilla (16).”

”Nuorisotakuu ei ole toiminut, vaikka se on hyvä ajatuksena. Nuorisotyöttömyys on kasvanut räjähdysmäisesti. Torsolla lailla vain kasvatetaan työttömyyttä, lisätään syrjäytymistä ja saatetaan lopullisesti jopa yksi kokonainen sukupolvi pois työelämän ulottuvilta (43).”

Ammattikouluttamattomat nuoret nähdään alan tutkimuksessa myös riskiryhmänä, johon pitäisi panostaa. Työttömyyttä Uudellamaalla tutkineet Seppo Montén ja Juha Tuomala (2003) tuovat esille, että yli puolet Uudenmaan pitkäaikaistyöttömistä oli juuri nuoria,

joilla ei ollut koulutusta. Koulutukseen osallistumista pidetään yhtenä lääkkeenä nuorten tilanteeseen. Tällöin nuorisotakuun taustalla oleva idea nuorten koulutuksen turvaamisesta voisi toimia nuorisotyöttömyyden vähentämiseksi.

Aineistosta käy ilmi hyvin se, miten monet mielipidekirjoittajat asettavat nuoret ja ikääntyneet työnhakijat usein vastakkain.

”Ikääntyvien työntekijöiden luulisi jo ymmärtävän jäädä eläkkeelle, jotta nuoremmatkin saisivat töitä (44).”

”Nuorten olisi syytä ottaa oppia konkareilta. Parasta oppia nuori saisi toimimalla kokeneen työntekijän avustajana (27).”

Nuoriin verrattuna ikääntyneet työntekijät nähdään tärkeänä voimavarana useassa mielipidekirjoituksessa. Toisin sanoen monet kirjoittajat tuovat esille harmistuksensa ikääntyneiden työttömien tietojen ja taitojen hukkaan heittämisestä. Usein samassa tuodaan kuitenkin ilmi, että nykyajan työelämä vaatii tietojen päivittämistä, jotta työnteke on kannattavaa.

”Jos ihminen on fyysisesti ja psyykkisesti kunnossa, olkoon ura sen mittainen miltä tuntuu. Pitää vain tasata tietoja, sillä kaikki eivät tiedä kaikkea (15).”

Kattavasta osaamisesta huolimatta, ikääntyneiden työttömien työnsaanti vaikuttaa erittäin haastavalta. Monissa mielipidekirjoituksissa ikääntyneitä pidetään suorastaan syrjittynä joukkona.

”Työttömistä työnhakijoista on 167 000 yli 50-vuotiaita. Tälle ikäsyryllylle joukolle vanhuuseläkeiän nostaminen tarkoittaisi sitä, että työttömyysputki jatkuisi vuosilla (33).”

Selitystapana ikääntyneiden suurelle työttömyydelle pidetään talouteen liittyviä kustannuksia. Monet kirjoittavat ovat aineiston mukaan samankaltaisella linjalla tämän suhteen. Taloudellisia selitystapoja käsittelemme aiemmassa osiossa tarkemmin.

”Taantumien jälkeen 60 vuotta täyttäneiden työttömyys on kääntynyt jyrkkään kasvuun, ja se on entistä pitkäkestoisempaa. Irtisanomisuhan alle joutuvat yhä nuoremmat työelämän konkarit. Jopa juuri ja juuri 50 vuotta täyttäneet alkavat olla työnantajille hylkytavaraa, josta on päästävä eroon. (43)”

”Yrityksillä ei ole varaa palkata yli 50-vuotiaita, sillä palkan sivukulut nousevat liian suuriksi. Ammattitaito päästetään näin valumaan hukkaan ja uutta sukupolvea istutetaan koulun penkillä yhä pidempään. (21)”

Ristiriitaisena kehityssuuntana pidetään eläkeiän nostoa samalla kuin yhä useammat nuoret opiskelevat enemmän kuin yhden tutkinnon. Aineistossa tulee vahvasti ilmi, että eläkeiän nosto on asia, josta mielipidekirjoittajilla on ristiriitaisia näkemyksiä. Osa kirjoittajista pitää sitä työttömyyden selitystekijänä.

”Eläkeiän nosto vai työllisyys? Kumpi on tärkeämpi asia? Poliitikot ovat ottaneet eläkeiän pidentämisen mantrakseen. Eläkeiän pidentämisellä ei paikata kassavajetta tai saada työllisyyttä nousuun (44)”

Suurten ikäluokkien eläköitymistä pidetään muutamassa mielipidekirjoituksessa ratkaisuna työttömyydelle. Yksi kirjoittaja kuitenkin esittää, että suurten ikäluokkien eläköitymisen positiiviset vaikutukset työllisyyteen ovat vain silmälumetta. Hänen mukaansa suuret ikäluokat ovat siirtyneet eläkkeelle jo vuosia sitten, joten suurten ikäluokkien osuus työntekijöistä ei ole enää lainkaan merkittävä tekijä.

”Suurten ikäluokkien eläköitymissä ei ainakaan tästä eteenpäin tule olemaan käytännössä minkäänlaista suoraa vaikutusta työttömien määrään. Päättäjien ja viranhaltijoiden on aika keksiä seuraava valhe ja henkinen kipulääke parempia aikoja odottavalle työttömien armeijalle (50).”

Suurten ikäluokkien eläköitymistä ja eläkeuudistusta tutkinut Veli Laine (2004) edustaa samaa linjaa kuin osa mielipidekirjoittajista. Hänen mukaansa eläkeiän nostoa ajatellen on tärkeää huomioida ikääntyneiden työllistettävyyteen liittyviä tekijöitä. Ikääntyneiden työssä viihtyminen, työkyky ja työnantajien asenteet ovat tärkeitä tekijöitä työssä pysymisen kannalta. Laine tulee myös samaan tulokseen siitä, että ikääntyneiden työttömyyden selitystekijänä voidaan pitää taloudellisia säästöjä. Hän toteaa: *”Myös ikääntyneistä työntekijöistä maksettavat suuremmat työeläkemaksut työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeiden omavastuissa voivat vähentää ikääntyneen työvoiman kysyntää.”*

Myös Auli Airila, Kaisa Kauppinen ja Kaisa Eskola (2007) muistuttavat tutkimuksessaan, ettei eläkeiän korotus yksin vaikuta työttömyyteen vaan olisi panostettava laajamittaisesti

koko työelämän kehittämiseen esimerkiksi juuri ikääntyneiden työntekijöiden työmahdollisuuksia kehittämällä.

Mielenkiintoinen löydös aineistosta on se, ettei siinä tarkastella lainkaan naisten ja miesten välisiä eroja työttömyyden selitystekijöissä. Tarkastellessani mielipidekirjoituksia niissä useassa tuotiin ikää selitystekijänä esille eikä niinkään sukupuolta. Kuitenkin alan kirjallisuudessa esiintyy monia tulkintoja miesten ja naisten välisistä eroista työttömyyden selitystekijöissä. Palaan tähän kysymykseen vielä johtopäätöksissäni.

4.4 Työttömyyden selittäminen itsestä riippumattomilla tekijöillä

Aineiston muutamissa teksteissä esiintyy työttömyyden selitystekijänä kertomus omasta työttömyydestä ja siitä selviämisestä. Huomattavaa on, että suurimmassa osassa mielipidekirjoituksia ei tule ilmi, ovatko kirjoitukset omakohtaisia. Usein työttömyyttä käsitellään vain yleisellä tasolla. Vain alle kymmenessä tekstissä kirjoitetaan selvästi minämuodossa. Näissä teksteissä työttömyyttä selitetään pääosin itsestä johtumattomilla tekijöillä.

“Olen hakenut kaksi kertaa TE-keskuksen järjestämään sosiaali- ja terveystieteiden työvoimakoulutukseen. Olen jo yli kolmikymppinen, joten mistään hetken mieloitteesta ei ole kysymys. Olin tyrmistynyt, koska en päässyt edes valintoja edeltäneeseen haastatteluun (7)”

Aineiston katkelmassa tulee hyvin esille kertomus siitä, että työtön on yrittänyt parhaansa, mutta siitä huolimatta epäonnistunut. Työttömyyden selitystekijänä tällöin näyttäytyy ulkopuolisten instituutioiden toimimattomuus.

“Opiskelijavalinnat kyseiseen koulutukseen tekee TE-keskus. Onko tämä kaikki suurta vedäystä? Menevätkö nämä paikat ja työssä käyville, mutta tutkintoa vaille oleville hakijoille? Mielestäni tämä on täysin väärin. Antakaa opiskelijavalinnat ammattilaisten tehtäväksi (36).”

Työttömyyden omakohtaiset kokemukset liitetään elämäntilanteen vaikeutumiseen. Useimmissa kirjoituksissa työttömyyteen liitetään negatiivisia tekijöitä, kuten köyhyyttä, terveyden menettämistä ja oman arvon laskemista.

“Nyt tiedän, mitä on olla köyhä, elää työttömyysetuudella. Kulut on pantava minimiin, jotta olisi edes vuokra-asunto ja jonkinlaista ruokaa. Työttömyys vie meiltä oikeuden täysipainoiseen kansalaisuuteen (18).”

“Elämäni on koostunut pitkästä opiskelujaksosta, työttömyysjaksoista ja pätkätoista. Olen tottunut hyväksymään satunnaiset työt osaksi elämäni (41).”

Aineistossa ei esiinny yhtäkään kirjoitusta, jossa työtön selittäisi omaa tilannettaan laiskuudellaan tai muilla itselle negatiivisilla käsitteillä. Olisi ollut mielenkiintoista tutkia, miten suuren ”haloon” tällainen kirjoitus olisi nostanut mielipidepalstalla. Mielipidekirjoittajien kesken korostuikin pääosin sankaritarina omasta selviytymisestä työttömyyden keskellä. Omasta sankaruudesta kirjoittaessa työttömyyden syyt nähdään niin kaukana, ettei niihin itse voi vaikuttaa.

“Olen kasvattanut omat lapseni minimipalkalla. Olen valtavan tiukilla jatkuvasti, enkä voi asialle mitään! Kahden kuukauden viivästyminen työttömyysturvan maksussa oli siitä vahva muistutus. Pakoitettu puurokuuri ei järin ole nuorison mieleen (42).” “Kaksi kesää sitten olin työtön. Asion te-keskuksessa ja pöyristyin tavasta, jolla minua kohdeltiin. Työttömyys on henkisesti raskasta ja siihen on mahdotonta vaikuttaa (7).”

Oma minä nähdään usein taistelijana vallitsevaa järjestelmää vastaan. Rankkaa arvostelua saavat hyvinvointia turvaavat organisaatiot, joiden pitäisi auttaa ihmisiä heikkoina hetkinä. Aineistosta tulee esille kritiikki niin työvoimatoimistoa ja sen työntekijöitä, Kela kuin sosiaalitoimea kohtaan. Yhteistä on, että työttömyyttä selitetään näin oman itsen ulkopuolisille tekijöillä.

“Pahinta Suomessa on, että kansalaisten asioista päättävät virastojen todellisuudesta vieraantuneet samppanjasosialistit (18).”

”Sosiaalitoimi ei auta. Välillä on pakko vastaanottaa rahaa eläkeläisvanhemmiltani. Asumistukea en tietenkään edes hakenut, mutta silti Kela peri syksyn opintorahan takaisin (36).”

Jaana Vastamäen (2010) väitöskirjassa tulee esiin, että työttömillä koherenssin eli elämänhallinnan tunne on huonompi kuin työssäkäyvillä. Vahva elämänhallinta edistää myös työpaikan löytymistä kun taas heikko koherenssin tunne yhdistettiin sellaisiin riskitekijöihin kuten heikentynyt työkyky, alkoholin ongelmakäyttö ja taloudelliset vaikeudet. Monet mielipidekirjoittajat tuovat esille samaisia koherenssiin liittyviä ongelmatekijöitä. Aineistossa, jossa kerrotaan omakohtaisista työttömyyden kokemuksista, kerrotaan ennen kaikkea omista ongelmakohdista elämässä. Toisaalta osassa aineistoa korostetaan sitä, miten näistä riskitekijöistä selviydyttiin.

”Teen satunnaisia keikkatöitä. Olen yrittänyt opiskella haluamaani alaa sivuaineena. Motivaationi olla työssä laskee, sillä ”ylikoulutettuna” lukiolaisena en kelpaa töihin pienen kunnan tehtaaseen. Kaupungista ei löydy asuntoa, käytännössä elän irtolaisena kaverien kämpissä (6).”

Outi Välimaa (2010, 152–157) puhuu väitöskirjassaan siitä, miten pitkäaikaistyöttömät neuvottelevat itseään pois yhteiskuntapolitiikan luomasta leimatusta kategoriasta uusiin itselle mieluisempiin kategorioihin. Välimaan aineistosta nousee esille se, että pitkäaikaistyöttömät neuvottelevat näin itselle uusia positiivisempia kategorioita. Tämän kaltainen tulos näyttäytyy myös omassa aineistossani, jossa työttömät kertovat selviytymisestään vaikeista oloista huolimatta.

Kategorinen neuvottelu tulee esille erityisesti juuri niissä kirjoituksissa, joissa työttömät kertovat omakohtaisista kokemuksistaan. Aineistossani ilmenee monia eri tapoja, miten omaa tilannetta ja sen kautta tietynlaista leimaa pyrittiin häivyttämään. Tällaisia keinoja olivat muun muassa suurempien instanssien syyttäminen omasta tilanteesta, kertomukset omasta sitkeydestä ja yritteliäisyydestä sekä sankaritarinat selviytymisestä.

Välimaan (2010, 157) mukaan pitkäaikaistyöttömät joutuvat pohtimaan sitä, miten suhtautua itsen luotuun negatiiviseen leimaan. Hän käyttää vastapuheen käsitettä, joka sopii osuvasti myös oman aineistoni tarkasteluun. Yhteistä Välimaan ja oman tutkimukseni välillä on se, että molemmissa työttömät luovat ulospääsyä työttömille annetusta kulttuurisesta negatiivisesta leimasta. Ehkä juuri siksi omassa aineistossani ei esiinny lainkaan kirjoituksia, joissa työtön kertoisi työttömyyden johtuvan itsen liittyvistä syistä.

4.5 Syrjäytyminen työttömyyden selitystapana

Aineistossa esiintyy huomattavan usein työttömyyttä koskevia kirjoituksia, joissa syrjäytyminen ja työttömyys limittyvät yhteen. Tutkiessani mielipidekirjoituksia huomasin, että monet mielipidekirjoittajista liittivät työttömyyden ja syrjäytymisen niin tiivistä yhteen, että on perusteltua käsitellä syrjäytymistä yhtenä työttömyyden selitystekijänä.

Otan kuitenkin huomioon sen, että suuressa osassa kirjoituksia voi olla mahdotonta tarkastella sitä, kumpi tapahtuu ensin: syrjäytyminen tai työttömyys. Kumpi siis selittää toista, on aiheellinen pohdinta myös oman aineistoni kannalta. Myös mielipidekirjoittajat ottavat eri tavoin kantaa tähän kysymykseen.

Mielipidekirjoituksissa pohditaan useasta näkökulmasta työttömyyden ja syrjäytymisen kietoutumista toisiinsa. Toisaalta aineistosta tulee esille ajatusmalli siitä, että syrjäytyneen henkilön voi olla vaikeaa työllistyä, mutta osaltaan työttömyys itsessään luo kirjoittajien mukaan syrjäytyneisyyttä.

”Hankkeella taistellaan vakavaa yhteiskunnallista epäkohtaa, nuorten syrjäytymistä vastaan. Meillä on parhaillaan työn ulkopuolella noin 40 000 nuorta (43).”

Edellä mainitussa sitaatissa tulee esille mielipidekirjoittajan ajatus siitä, että työttömyys itsessään johtaa syrjäytymiseen. Samoilla linjoilla ovat monet muut mielipidekirjoituksen kirjoittaneet.

”Työttömyys, erityisesti nuoriin kohdistuva, on ollut viime aikoina erityisen huolen aiheena. Eikä syyttä, aiheuttaahan se jatkuessaan vaikean yhteiskuntarauhaa järkyttävän ongelman, syrjäytymisen (24).

”Nykyisin työttömyys ei ole vain kouluttamattomien ongelma, vaan mikään tutkinto ei voi estää syrjäytymistä tämän yhteiskunnan ulkopuolelle (31).”

Teksteistä tulee vahvasti esiin ajatus siitä, että ilman työtä oleva kansalainen on myös syrjäytynyt. Nämä aineiston osat eivät kuitenkaan tuo esiin sitä äärilaitaa, jossa osassa teksteissä työttömyyttä ja syrjäytymistä käytetään täysin synonyymisinä termeinä. Niissä kirjoittajat tuovat vahvasti esiin, että työttömyys on syrjäytymisen tulosta ja syrjäytyminen yhteiskunnasta vie kauemmas mahdollisuudesta työllistyä uudelleen.

”Yhteiskunnasta syrjäytyneen on mahdotonta päästä takaisin työn piiriin! Avoimet työpaikat menevät suhteilla ja työttömän on mahdotonta edes opiskella

kansalaisopistossa. Amerikassa on käytössä vielä halvempi keino, eli vangit viedään siivoamaan tien varsia. Kalliiksi sekin tulee vartijoineen (11).”

”Nuorten ihmisten eläköitymistä ja syrjäytymistä, tätä työttömyys on tuonut mukanaan. Eihän tällaista ole helppoa kestää. Parasta työttömyyden ehkäisyä on pitää huoli nuorten mielenterveydestä ja ehkäistä näin syrjäytymisen kierre (37).”

Osa mielipidekirjoittaja liittää työttömyyden ja syrjäytymisen niin tiiviisti yhteen, että pitää työttömyyden syynä sitä, että nuoret ovat yhteiskunnan ulkopuolisia eli syrjäytyneitä siitä.

4.6 Kannustinloukot työttömyyden selitystapana

Mielipidekirjoitusten joukosta löytyy tekstejä, joissa kannustinloukkuja ja yhteiskunnan tukia pidetään syynä työttömyyteen ja siihen, ettei työtä haluta ottaa vastaan. Tästä syystä käsittelen kannustinloukkuja yhtenä työttömyyteen liittyvänä selitystapana. Osassa mielipidekirjoituksia tämä yhteys on vahvempi kuin toisissa teksteissä se tuodaan vain yhtenä asiaan liittyvänä tekijänä muiden ohessa ilmi.

Esimerkiksi aineistosta löytyy mielipidekirjoitus, jossa kirjoittaja kertoo omakohtaisesta kokemuksestaan työttömänä. Hän kertoo tarinassaan myös siitä, miten kannustinloukot saavat hänet punnitsemaan työn ja työttömyyden väliltä. Mielipidekirjoituksessa tulee ilmi ajatus siitä, että työnteon pitäisi olla tekijälleen kannattavaa.

”Jatkossa täytyy tarkkaan harkita, kieltäytyykö vain siksi, että osallistuminen on taloudellisesti kestävämpi (12).”

Kirjoittaja toisin sanoen ilmaisee sen, että hänen omana työttömyyden selitystapana hän pitää työnteon kannattamattomuutta. Tämän kaltaisia ajatustapoja löytyy aineistosta useampia. Eräs toinen kirjoittaja näkee myös kannustinloukot asiana, johon pitäisi pikaisesti tarttua ja poistaa. Työttömyyden syy ei näin ole harkintaa tekevässä yksilössä vaan yhteiskunnallisella tasolla.

”Vaalien lähestyessä poliitikot ja virkamiehet voisivat edes näyttää tekevänsä asioille jotakin. Katteettomien puheiden vastapainoksi pitäisi mieltä oikeiden

kannustinloukkojen purkamista. Nykyisten te-palveluiden, kansanomaisemmin työvoimatoimiston, toimintatavat ja ilmapiiri eivät ole muuttuneet sitten vuoden 1992, jolloin viimeksi olin työttömänä (6).”

Aineistossa huomattavaa on se, että ne, jotka kirjoittavat mielipidettään oman työttömyyskokemuksensa perusteella, tuovat useammin esiin kannustinloukot kuin muut kirjoittajat. Näyttää siltä, että kannustinloukot toimivat työttömän positiosta kirjoittaville henkilöille yhtenä tapana selittää omaa tilannettaan.

”Meidän kaikkien olisi hyvä tiedostaa, kuinka paljon työehtosopimuksissa ja lainsäädännössä olisi vielä parannettavaa, jotta työn vastaanottaminen olisi kannattavaa (41).”

Mielipidekirjoituksissa tulee vahvasti esiin pohdinta siitä, miksi ottaa työtä vastaan, ellei siitä ole itselle hyötyä. Eräs kirjoittaja erittelee lähemmin tekijöiltä, jotka tekevät työn teosta hänelle kannattamatonta.

”On paljon järkevämpää olla tekemättä mitään nostamalla sossun tuet kun verokarhu syö kuitenkin kaikki ansiot. Toisekseen ulosottoon se palkka vaan suoraan menee (1).”

Tämän kaltainen hyötynäkökulma esiintyy usein myös työttömyydestä tehdyssä tutkimuksessa. Mielipidekirjoittajat näyttävät olevan melko tietoisia siitä, minkälaisia kannustinloukkoja yhteiskunnassamme on.

Olli Kärkkäisen (2011) tekemässä tutkimuksessa tarkastellaan samaista kysymystä työllistymisen kannattavuudesta. Kärkkäisen selvittää tutkimuksessaan, kuinka suuri osa työllistymisen aiheuttamasta tulon kasvusta menee kasvaneisiin veroihin ja vähentyneisiin sosiaalietuuksiin. Tämä vaikuttaa vahvasti siihen, onko työn vastaanottaminen henkilölle mielekästä kannustimien näkökulmasta.

Kärkkäinen päätyy tutkimuksessaan samaan lopputulokseen kuin mielipidekirjoittajat Aamulehdessä. On tosiasia, että jossain tapauksissa korkea sosiaaliturvan taso yhdistettynä progressiiviseen verotukseen saattaa johtaa siihen, ettei työn vastaanottaminen tai lisätyön tekeminen ole taloudellisesti kannattavaa. Kärkkäinen tuo mielipidekirjoittajien tavoin esille saman pointin siitä, että työttömän tulot saattavat jopa laskea tämän vastaanotettua työtä. (Kärkkäinen 2010, 2-5.)

Näin ollen mielipidekirjoittajat pohjaavat työttömyyden selitystekijänsä faktatietoon siitä, että toisinaan työnteko ei ole yhteiskunnassamme kannattavaa. Kärkkäinen tuo kuitenkin esille näkökulman, joka puuttuu tutkimistani mielipidekirjoituksista. Tämän mukaan kannustinloukkoja on pyritty purkamaan aktiivisesti ja yhteiskunnassa on herätty tähän epäkohtaan.

Kärkkäisen tutkimuksen tulos onkin positiivisempi kuin ilmapiiri, joka mielipidekirjoituksista välittyy. Eittämättä sekä mielipidekirjoittajat että Kärkkäinen ovat samoilla linjoilla siitä, että kannustinloukut ovat kuitenkin yhä ongelma, johon pitää tulevaisuudessa huomiota.

4.7 Yhteiskunnan rakenteeseen liittyvät selitystavat

Monissa mielipidekirjoituksissa tuodaan ilmi työttömyyden selittymistä huonolla tai epäonnistuneella valtion tai kuntien hoitamalla politiikalla. Liitän tähän tarkasteluun myös selitystavat, joissa kommentoidaan työvoimapolitiikkaa ja aktivointipolitiikkaa. Tarkastelunäkökulmassani painottuu ajatus siitä, että mielipidekirjoittajat painottavat sen mukaisia toimintamalleja, jotka itse mieltävät olevan työttömyyden syiden takana.

”Työttömyyden keho hoito vie pohjan hyvinvointivaltiolta. Yhdyn täysin selvitysmies Tarja Filatovin laatimaan raporttiin pitkäaikaistyöttömien työllistämistä. Meillä on todella paljon tekemätöntä työtä, mutta yhteiskuntamme monimutkaiset ja hankalat rakenteet vaikeuttavat monen pitkään työttömänä olleen työllistymistä (48).”

Useissa kirjoituksissa mainitaankin sana ”yhteiskunnallinen rakenne”. Jotta työttömyyden rakenteellisia selitystapoja voitaisiin ymmärtää, olisi olennaista saada tarkempi käsitys siitä, mitä ihmiset tällä tarkoittavat. Mielipidekirjoittajat avaavat kyseistä termiä teksteissään seuraavin tavoin.

”Rakenteellinen välinpitämättömyys ei voi johtaa muuhun kuin pitkäaikaistyöttömyyteen, ja sen seuraukset ovat kaikkien tiedossa. Kuka lopulta kantaa vastuun nuorista ja työttömistä? (20)”

”Mikä taho ottaa työllisyysasiat hoitaakseen? Yhteiskunnan rakenteet rapautuvat, onko kunnilla enää edes halua lähteä työllistämään oman alueensa työttömiä? (32)”

Tekstipätkistä käy ilmi, että yhteiskunnallinen rakenne nähdään yksittäistä työtöntä suurempana kokonaisuutena, joka määrää sen, onko tulevaisuudessa työtä tarjolla vai ei. Useissa mielipidekirjoituksissa rakenteelliset tekijät yhdistetään joko kuntiin tai valtioon. Monissa teksteissä rakenteet liitetään myös osaksi hyvinvointivaltiota.

”En voi enää sanoa, että asumme hyvinvointivaltiossa. Joten arvoisat Suomen kunnanisät, ottakaa lusikka kauniiseen käteenne ja antakaa aktiivisille kansalaisille mahdollisuus tuoda esille erilaisia työllistämideoita (14)”

Edeltävästä kirjoituksesta voitaisiin tulkita, että rakenteelliset tekijät sotivat näin ihmisyksilöitä vastaan. Nämä epämääräiset normit, tyhjät kunnanpäättäjät ja yksilön hylännyt hyvinvointivaltio eivät kirjoituksien mukaan ole työttömien puolella vaan ennemminkin työllistymistä vastaan.

”Onko osattu ajatella, että pitkäaikaistyöttömätkin ovat ihmisiä, joilla itselläänkin saattaa olla ideoita, mitä haluavat tehdä. Yhteiskuntamme rakenteet sotivat työllistymistä vastaan. Työllistämällä näitä ihmisiä jäisi moni työttömyyden lieveilmiö pois ja ihmisten hyvinvointi lisääntyisi (37)”

Yhteistä mielipidekirjoituksissa on se, että yhteiskunnan rakenteisiin suhtaudutaan hyvin kriittisesti. Aineistostani ei löydy tekstiä, jossa rakenteellisia tekijöitä olisi käsitelty vain positiivisesta näkökulmasta. Toki osassa tekstejä tuodaan myös rakenteiden hyvä puolia esiin.

”Hallitus lupaa puuttua työttömyyden yhteiskunnallisiin rakenteisiin tarjoamalla ensi vuonna jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle työ- tai opiskelupaikan. Tämä on hyvä alku työllisyyden parantamiseksi, mutta paljon on vielä tehtävä (8)”

”Tyhjää poliittista puhetta rakenteellisten tekijöiden muuttamiseksi on kuultu riittämiin. Nyt kaivataan rohkeiden kuntapäättäjien kaltaisia uusia innovatiivisia keinoja työllisyyden laskemiseksi. Esimerkiksi jätehuollon ja kierrätyksen ympäriltä löytyy töitä vaikka kuinka paljon (25).”

Muutamissa mielipidekirjoituksissa nostetaan esille käsite ”rakenteellinen työttömyys”. Virallisissa yhteyksissä käsite määritellään usein tarkoittavan sitä osaa työttömyydestä, johon suhdanteet eivät vaikuta. Jotta rakenteelliseen työttömyyteen voitaisiin vaikuttaa, tarvitaan erilaisia työmarkkinoiden toimintaan kohdistettavia parannuksia. Tällaisia ovat

muun muassa työvoimapalveluiden järjestäminen tai työllisyyteen ohjaavat kannustinuudistukset.

Mielipidekirjoittajat ovat paneutuneet teksteissään myös näihin epäkohtiin. Tarkastelen kyseisiä selitystapoja tarkemmin aiemmissa teemoissani, mutta otan esille vielä muutamia esimerkkejä siitä, miten rakenteelliset selitystavat limittyvät teksteissä rakenteellisen työttömyyden määritelmän kanssa.

”Rakenteellista työttömyyttä on mahdotonta purkaa ilman yhteiskunnallisiin epäkohtiin tarttumista. Yhteiskunnan turvaamiseksi olisi ymmärrettävä, ettei työttömyyttä ratkaista yksityisen sektorin avulla tai laskemalla palkkoja ja eläkkeitä. Siihen tarvitaan julkisia varoja (29)”

”Ennen kaikkea olisi kiinnitettävä huomio toimivaan työvoimapolitiikkaan ja sen hallinointiin. Nyt työttömien määrä keikkuu 200 000:ssa, eikä kukaan kummastele. Hallitus on epäonnistunut rakenteellisen työttömyyden purussa ja samalla yhteiskunta ei tee eletäkään hyvinvointivaltion säilyttämisen puolesta (20)”

VATT:n tutkimusjohtajan Heikki Räisäsen (2002) toimittamasta rakenteellista työttömyyttä koskevasta tutkimuksesta käy ilmi, että mielipidekirjoittajien kriittisyys ei ole tuulesta temmattua. On totta, että yhteiskunta ei ole onnistunut vastaamaan tavoitteisiinsa pitkäkestoisen työttömyyden vähentämisessä. Tällä hetkellä näyttääkin siltä, että pitkäkestoinen työttömyys ja pienituloisuus ovat kietoutuneet yhä tiiviimmin toisiinsa. Työttömien osuus köyhien joukossa on jatkanut kasvuaan. Työn kysyntää kasvattavat vaikutukset ovat jääneet hyvin pieneksi, joten lienee oikeutettua todeta, että rakenteellisen työttömyyden osalta tilanne näyttää haastavalta.

Tutkimuksen mukaan työttömyysturva ja työttömyyspolitiikka ovat keskeisimpiä rakenteelliseen työttömyyteen limittyvistä tekijöistä. Työvoimapolitiikkaa ei nähdä tutkimuksessa yhtä kriittisessä valossa kuin useimmissa mielipidekirjoituksissa vaan todetaan, että se on kohdennettu mielekkäästi ja se on lyhentänyt tutkitusti työttömyyden kestoja. (VATT 2002.)

4.8 Koulutusjärjestelmään liittyvät selitystavat

Mielipidekirjoituksissa työttömyyden yhtenä, joskin vain hyvin rajattuna, selitystapana esiintyy koulutusjärjestelmän toimimattomuus. Useissa mielipidekirjoituksissa koulutusjärjestelmän kritiikki liitetään nuoruutta ja ikää koskeviin pohdintoihin, mutta koska näin ei kaikkialla ole, käsittelen koulutusta omana kategorianaan.

Koulutusjärjestelmän yhteys työttömyyteen nähdään aihetta käsittelevissä mielipidekirjoituksissa eri tavoin. Teksteissä esiintyy selitystapoina muun muassa seuraavia: koulujen tuottamat opiskelijat eivät vastaa työelämän tarpeisiin, uudelleen kouluttaminen ei toimi, koulutusjärjestelmä on vanhentunut, koulun ja työelämän kytkökset kadonneet.

”Suomalaiset ovat aina pärjänneet hyvin erilaisissa koulutusvertailuissa. Pisatutkimusten suunta on kuitenkin kääntynyt. Osana ratkaisua pitää suomalaista koulutusjärjestelmää uudistaa niin, että keskiössä ovat kolme asiaa: kansainvälinen huippuosaaminen kaikilla opintoasteilla, ammatillisen koulutuksen uudistaminen vastaamaan kotimaisten yritysten vaatimustasoa ja nuorten tukipalveluiden kehittäminen niin, että mahdollisimman nuori saisi valmistumisen jälkeen töitä (23).”

”Tällä hetkellä koulutamme liikaa ihmisiä, jotka osaavat hieman kaikkea, mutta eivät valmistuessaan ole missään kovin hyviä, tai heillä ei ole valmiuksia toimia oman alansa työtehtävissä ilman pidempää perehdytystä (35).”

Hyvää koulutusta on tunnetusti pidetty suomalaisena ylpeyden aiheena. Kuitenkin aineistoa tarkastellessa työttömyyden kriittisiä selitystekijöitä löytyy huomattavasti enemmän kuin koulutusjärjestelmän kehitysehdotuksia tai positiivisia näköaloja. Monessa mielipidekirjoituksessa tulee vahvasti esiin kirjoittajien suoranainen pettymys järjestelmää kohtaan.

”On hyödytöntä voivotella sitä, että työpaikkoja ei nyt vain satu olemaan. On mahdotonta vaatia nykypäivän opiskelijoilta riittävää osaamistasoa, kun koko koulutusjärjestelmä on epäonnistunut tehtävässään. On selvää, ettemme ota riittävää vastuuta nuortemme tulevaisuudesta (17).”

”Kannattaako opettaa laatoitusta tai saumaamista opiskelijalle, joka ei erota talttapäämeisseliä ristipäästä? Tällä hetkellä päästämme nuoremme liian helpolla. Syyt ovat sekä itse järjestelmässä että myös oppijoissa (12).”

Työttömyyden selitystapana ovat tällöin toimimattomat ja väärin kohdistetut koulutuspalvelut. Koulutusjärjestelmän tukipilarina nähdään olevan erilaiset oppimisympäristöt, jotka tosin nykyään ovat vain pienen ryhmän käytössä. Yhtenä keinona työttömyyden laskemiseksi ehdotetaan kansalaisopistojen merkityksen kasvattamista tai oppisopimuskoulutuksen korostamista. Useat mielipidekirjoittajat näkevät uudenlaisten koulutusjärjestelmien olevan ratkaisuna tilanteeseen, jossa taloudessa ei ole työpaikkoja nuorille.

”Koulutusjärjestelmän täytyy näin ollen olla monipolvisempi ja vaihtoehtoja tarjoava. Suoraviivainen eteneminen järjestelmän rattaissa ei ole kaikille mahdollista. Yksilöllisyyden, elämäntilanteen, valmiuksien, motivaation ja nuoren luonnollisen epätietoisuuden tulevaisuudestaan voi helposti ajatella tekevän lisää mutkia tähän matkaan (46)”

”Nuorilta vaaditaan suurempaa valmiutta suunnitella elämäänsä, tukeutua arvopohjaisiin yhteisöihin ja olla päättäväisiä ja sekä korjata ratkaisujaan tarpeen vaatiessa. Tässä tilanteessa kansanopistot voivat mainiosti tarjota voimavaroja nuorille (4)”

Työttömyyttä selitetään näin monilla eri tekijöillä. Jollei nuori tai muu tietyllä alalla kouluttautuva saa koulun kautta valmiuksia tulevaisuuteensa, nähdään väistämättä tulevaisuudessa olevan työttömyys. Työttömyys ei tällöin liity pelkästään työn menettämiseen vaan tässä näkökulmassa mahdollisuuteen edes päästä ensimmäiseen työpaikkaan käsiksi. Tällöin jäädään työelämän ulkopuolelle, ennen kuin sinne on edes päästy.

”On aika hyödytöntä voivotella sitä, että työpaikkoja ei nyt vain satu olemaan. Sen sijaan pitää varmistaa riittävä osaamistaso, opiskelijoiden valmiudet siirtyä työelämään, ensimmäinen kontakti palkkatyöhön ja estää mahdollisimman monen luisuminen pitkäaikaiseen työttömyyteen (9)”

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaiseman Pekka Myrskylän ”Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella”- tutkimuksen mukaan tällaisia työelämän ulkopuolelle jo koulusta jääneitä nuoria oli Suomessa noin 50 000 vuonna 2010. Tutkimuksen mukaan nuorten opiskeluhalu vähenee iän kasvaessa. 16-vuotiaista ulkopuolisista noin 55 prosenttia suoritti tutkintonsa loppuun kun 25-vuotiaiden keskuudessa prosenttimäärä oli vain alle 15. (Myrskylä 2011.) Tutkimuksen perusteella mielipidekirjoittajien näkemykset koulutuspolkujen työelämäyhteyksien luomisesta sekä joustavien reittien suunnittelusta tuntuvat aiheellisilta.

Myrskylän (2011, 15) mukaan ulkopuolisten nuorten kotitaustalla on huomattava merkitys. Opiskelun ulkopuolelle ja työttömäksi jääneiden nuorten vanhemmat kuuluvat keskimääräisesti alempiin sosioekonomisiin ryhmiin ja ovat kokeneet itse työttömyyttä tai ulkopuolisuutta. Tämän kaltaisten yhteyksien pohdinta puuttuu mielipidekirjoituksista. Niissä koulutus näyttäytyy enemmän kaikki valtaisessa roolissa, takuuna tulevasta menestyksestä työpaikasta.

”Nuoret pysyvät pois työttömyyskortistosta kun koulutusjärjestelmä saadaan kuntoon. Koko oppivelvollisuuden pidentämishankkeessa on kyse yksilön vähittäisestä etenemisestä ja korjaavista toimista (11).”

4.9 Työttömyyden normalisointi selitystapana

Alle kymmenessä aineistossani esiintyvässä mielipidekirjoituksessa työttömyyttä ja vaikeaa työtilannetta selitetään tilanteen kieltämisellä. Valitsin silti tämän selitystavan tarkasteluni kohteeksi, sillä siinä ilmenevät argumentit ovat täysin muista kirjoituksista poikkeavia.

Yhdessäkään mielipidekirjoituksessa ei täysin väitetä, ettei työttömyyttä olisi, vaan tarkastelemisani poikkeuksellisissa kirjoituksissa työttömyys selitetään yhteiskuntaan kuuluvana ilmiönä. Tällöin selitystavaksi muodostuu työttömyyden normalisointi. Kirjoituksissa ei pyritä etsimään ihme-keinoa, jolla jokaiselle löytyisi työpaikka vaan tuodaan esille näkemyksiä siitä, että työttömyyttä on aina ollut ja sitä tulee myös olemaan.

”Työttömyys on normaali tila, joka nykyisessä keskustelussa on liiaksi problematisoitu. On totta, että työttömyysluvut ovat vuosien saatossa kavunneet ylöspäin, mutta tämä kuuluu talouden normaaleihin suhdanteisiin (21).”

”Työttömyys ei katoa ihmetempuilla. Työttömyys kuuluu yhtenä osana suomalaista yhteiskuntaa. Tämä ei tietenkään tarkoita, ettei työllisyyteen pitäisi panostaa, mutta milloinkaan emme ole tilanteessa, jossa kaikille olisi töitä (47).”

Kyseisissä mielipidekirjoituksissa tulee ilmi se, että työttömyyden normalisointi ei kuitenkaan peitä ymmärrystä siitä, että työttömyyteen pitäisi tarttua. Työttömyys yhdistetään niin läheisesti yhteiskunnan suuriin linjoihin kuten talouden suhdanteisiin, että se muodostuu asiaksi, johon yksittäisen kunnan tai yksilön on jopa mahdotonta tarttua. Viekö tämä sitten tekemättömyyteen tuudittumiseen?

”Vuosien ajan Suomesta on kadonnut työpaikkoja halpatyövoiman maihin, joissa palkat ovat 18–250 euroa kuussa. Jos Suomi haluaa tulevaisuudessa työllisyyden kohentuvan, on otettava käyttöön erilaisia työpaikkoja lisääviä keinoja. Tuskin enää koskaan pääsemme tilanteeseen, jossa kaikille olisi töitä, mutta paljon on silti tehtävissä (10).”

Tekemättömyyteen ei siis näissä kirjoituksissa kannusteta, mutta tuodaan faktana esille se, että ”vanhoista hyvistä ajoista” on turhaa enää haaveilla.

”Oikein käytettynä voidaan silti saada hyötyä, mutta aina löytyy porsaanreikiä elävästä elämästä. Suomalaiset on totutettu siihen, että työ löytyy yhdellä puhelinsoitolla. Ajat ovat kuitenkin nyt erilaiset ja työttömyys juurtunut osaksi kansakuntaamme (39).”

Oleellista näille mielipidekirjoituksille on se, että niissä työttömyyttä ei yleensä pidetä niin vakavana ilmiönä yhteiskunnan kuin yksilönkään kannalta kuin suurimmassa osassa muita mielipidekirjoituksia. Näissä kirjoituksissa ei pidetä selviönä työttömyyden itsessään aiheuttavan vakavia ongelmia yksilölle.

”Työttömyydellä on ilmiselvästi negatiivisia vaikutuksia yksilön hyvinvoinnille, mutten laittaisi turhan suurta painolastia työttömyyden mukanaan tuomille ongelmille. Työtönkin voi olla muilla tavoin yhteiskunnan aktiivinen jäsen, eikä se automaattisesti tarkoita elämänhalun laskemista (26).”

Kari Vähätalo (1998) on tutkinut työttömyyden ja suomalaisen yhteiskunnan välistä suhdetta. Hän näyttää olevan samoilla linjoilla eritoten siitä, että työttömyys ei itsessään ole yksiselitteisesti negatiivinen asia. Vähätalon mukaan tutkijoiden keskuudessa vallitsee yhteisymmärrys, että työttömyydellä on negatiivisia seurauksia yksilön kannalta. Näyttö työttömyyden ja heikon hyvinvoinnin yhteydestä on siis vahvaa. Kuitenkin tarkasteltaessa vakavampia elämänsä kriisejä, muuttuu yhteys epämääräisemmäksi. Kausaalisia vaikutuksia voi olla mahdotonta tulkita tilanteissa, jossa monet elämänhallinnan ongelmat kietoutuvat toisiinsa (Vähätalo 1998.)

Vähätalo käsittelee tutkimuksessaan myös yhteisöllisyyden aihepiiriä, johon mielipidekirjoituksissakin viitataan. Työttömyyden muuttaessa yksilön suhdetta yhteisöihin, eivät kaikki yhteisölliset siteet kuitenkaan katkea. Esimerkiksi välitön kontakti työyhteisöön voi katketa, mutta silti työttömällä voi olla monia muita kontakteja erilaisiin yhteisöihin. Tällöin yksilön suhde muuttuu eri yhteisöihin nähden, mutta merkittävät osat aiemmasta identiteetistä säilyvät. Näin työttömyys ei välttämättä olekaan niin negatiivinen seikka, mitä useissa mielipidekirjoituksissa ilmaistaan. (Vähätalo 1998.)

Eräs työttömyyteen lempeämmin suhteutuva mielipidekirjoittaja tiivistää tämän erinomaisesti tekstissään:

”Sosiaaliset kontaktit ovat näin työttömänä tosi merkityksellisiä. Tärkein tukiverkko minulle on omat ystäväni ja rakkaista harrastuksista muodostuneet yhteisöt. Saan näistä ryhmistä voimaa jatkaa työnhakua ja tunnen, että kelpaan juuri tällaisena (42).”

5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksessani olin kiinnostunut selvittämään, millaisia työttömyyden selitystapoja Aamulehden mielipidekirjoituksissa esiintyy. Tutkimuskirjallisuuteen ja Aamulehden mielipidekirjoituksiin perustuen halusin erityisesti selvittää, löytyykö työttömyydelle

pääasiassa yksilön vai yhteiskunnan vastuuta korostavia selitystapoja. Pidän aihetta kiinnostavana paitsi henkilökohtaisella, myös yhteiskunnallisella tasolla. Suomen nousevat työttömyysluvut aiheuttavat ongelmia niin työttömille itselle kuin myös heidän läheisilleen ja laajemmin koko yhteiskuntajärjestelmälle.

Tutkimuksessani ilmeni monitahoisia kokemuksia työttömyydestä niin subjektiivisella tasolla kuin ulkopäin nähtynä. Suurimmassa osassa kirjoituksia näkökulma oli ulkopäin tarkasteltu, mutta Aamulehdessä oli myös julkaistu työttömien omakohtaisia kirjoituksia työttömyyden kokemuksistaan. Mielenpidekirjoitusten teemat ja tarkastelunäkökulmat vaihtelivat suuresti. Tutkimukseni tuloksena onkin, että työttömyyden selitystapoja löytyy luultavasti yhtä monta kuin on syytäkin työttömyyden taustalla. Mikään yksittäinen selitystapa ei ollut hallitseva ylitse muiden vaan selitystavat vaihtelivat yksiön syyllistämisenä aina valtiolliseen kritiikkiin. Tutkimukseni valossa näyttää vahvasti siltä, että yksilöä ei syyllistetä yksiselitteisesti omasta työttömyydestään. Huono työtilanne nähdään monen tekijän summana enemmän kuin yksittäisten henkilöiden laiskana sohvalla makailuna.

Tutkimuksen tuloksista voi havaita sen, että mielenpidekirjoittajat ovat huomanneet 2012–2014 vallitsevan työttömyystilanteen olevan erityisen hankala. Tämä ilmenee työttömyyttä käsittelevien mielenpidekirjoitusten suurena määränä. Olin tutkimustani aloittaessani huolissani siitä, löydänpö aineistoa, mutta työni edetessä huomasin, että aineistoa on jopa liikaa ja joudin sitä rajaamaan. Toiseksi, mielenpidekirjoittajat eivät kyseenalaista teksteissään työttömyyden ongelmallisuutta tai kasvua. Työttömyys onkin selvästi aihe, josta riittää sanottavaa. Erityisen mielenkiintoiseksi tutkimukseni teki eri selitystekijöiden välillä vallinnut vaihtelevuus ja limittäisyys. Työttömyyden selitystekijöitä oli usein mahdotonta erotella toisistaan. Tämä kertoo siitä, että esimerkiksi taloudelliset, yhteiskunnalliset ja poliittiset kysymykset kietoutuvat tiiviisti yhteen.

Tutkimuksen tuloksista voi havaita sen, että hyvin suuri osa mielenpidekirjoittajista näki työttömyyden olevan ainakin jossain määrin yhteydessä vaikeaan taloudelliseen tilanteeseen Suomessa. Taloudellinen tilanne on aineistoni toiseksi yleisin työttömyyden selitystapa ja melkein joka kirjoituksessa se mainitaan ainakin yhtenä työttömyyden selitystapana. Talouden taantumaa käsittelevien kirjoitusten määrä nousee vuotta 2014 myöten, joten kirjoittajat näkevät työttömyyden yhä vahvemmin talouden ongelmien kautta tilanteen huonontuessa entisestään.

Taloudelliset syyt yhdistettiin mielipidekirjoituksissa pääosin yhteiskunnallisiin tekijöihin. Tuloksista käykin ilmi, että mielipidekirjoittajille riitti myötätuntoa laman uhreille, eikä tällöin työttömyyden syitä etsitty yksilöstä käsin. Vaikea taloudellinen tilanne nähtiin koko kansakunnan yhteisenä ongelmana, jota vastaan oli taisteltava rinta rinnan. Tutkimukseni valossa näyttääkin siltä, että yhteiskunnallisesti vaikea ajanjakso lisää myötätuntoa työttömiä kohtaan suuremmissa määrin kuin tarvetta osoittaa sormella. Koska jokainen mielipidekirjoittaja on kokenut taloudellisen tilanteen kurjistumisen jollain kannalla, on kenties omakohtaisten kokemusten kautta helpompi ymmärtää vielä vaikeammassa tilanteessa olevia.

Osuvaa olisi tarkastella sitä, miten suuri merkitys tutkimuksen aineiston julkaisemisajankohdalla vuosien 2012-2014 välissä on. Jotta voitaisiin sanoa varmaksi taloudellisen ahdingon ja työttömyyteen lempeästi suhtautumisen yhteys, olisi tarkasteltava myös aikaisempien vuosien mielipidekirjoituksia. Tähän omassa tutkimuksessani ei kuitenkaan ollut resursseja, mutta toivoisin asiaa tulevaisuudessa selvitetävän. Oman tutkimukseni valossa vaikea aikakausi nähdään olevan yhteiskuntaa liimaava tekijä yksilöiden välillä. Tähän liittyy tiiviisti mielipidekirjoituksissa usein esiintynyt rakenteellinen kritiikki valtiota tai kuntia kohtaan.

Organisaatioiden ja hallinnon arvostelu ohjaa työttömyyden selitystapoja kohti rakenteellisia korostuksia. Kun työpaikkojen nähdään hävinneen valtion epäonnistuneen työllisyyspolitiikan tai kuntien tuhlailevien projektien myötä, on mahdotonta syyttää yksittäistä työntekijää työpanoksensa epäonnistumisesta. Toisaalta näyttää siltä, että vaikeissa tilanteissa yhteishengen tiivistymiseen liittyy myös tiukasta jokaisen yksilön antama panos. Tämä viittaa taas vastakkaisesti yksilön oman vastuun korostamiseen. Tutkimuksessani vastuun kantamisen suuntausta edustavat mielipidekirjoittajat korostavat, että taloudellinen ja poliittisen ahdingon hetkellä kansalaiset ovat niitä, joilta odotetaan järkeviä ratkaisuita ja omaehtoista avunantoa. Vastuuta vaikeasta tilanteesta penätään niin yritysten johtajilta kuin valtioiden virkamiehiltä.

Voidaankin sanoa, että tutkimustuloksenani on oikeastaan kaksisuuntainen kehitys; toisaalta rakenteellinen, yksilöä syyllistämätön eetos kun taas vastakkaisesti jokaisen yksilön subjektiivista toimintaa vaativa suuntaus. Tutkimuksessani ilmenikin vahvasti rakenteellisten ja yksilöllisten tekijöiden ilmeneminen käsi kädessä. Esimerkiksi tarkasteltaessa työttömyyden taloudellisia vaikutuksia, mielipidekirjoittajat olivat

huomioineet työttömyyden vaikutuksen sekä yksilön talouteen että koko valtion ja yhteiskunnan talouteen. Talouden eri tasojen tarkastelu kulki näin rinta rinnan aina pienestä ihmisyksiköstä koko yhteiskuntaan asti. Ahdinko näyttäytyi sekä yksilön kriisinä että valtakunnallisena talouskriisinä. Kumpaakaan näistä ei pidetty toistaan merkityksellisempänä.

Niin talous kuin työllisyyspolitiikan kritiikki yhdistää mielipidekirjoittajia yhtenäiseksi linjaksi. Tutkimuksessani ilmenee ”yhteisen vihollisen” yhdistävyys. Kun kritisoidaan politiikkaa, ei ole enää väliä onko mielipidekirjoittaja itse työtön vai alan asiantuntija. Näyttää siltä, että monet kirjoittajista ottavat itselle tietynlaisen asiantuntijuuden ilman sen suurempia perusteluja. Kuka tahansa nimimerkin takaa voi todeta omia mielipiteitään faktoina, jotka sysäisivät Suomen uuteen kasvuun. Osassa mielipidekirjoituksia ideansa esittää tittelein varusteltu tutkija, mutta nämä kirjoitukset kulkevat jouhevasti työttömien omakohtaisten kokemusten kanssa.

Tutkimusaineistoni mielenkiintoisuutta lisääkin se, että Aamulehdessä julkaistut mielipidekirjoitukset eivät edusta vain tietynlaisen pienen yhteisön kantaa työttömyyteen. On ilmiselvää, että Aamulehden toimittajat ovat valinneet mielipidekirjoituksista kulloiseenkin lehteen sopivimmat ja osuvimmat. Tutkimuksessani vaikuttaa kuitenkin siltä, että lehteen on valittu erilaisia ja ristiriitaisiakin kantoja työttömyyttä kohtaan. Aineistoni on siis moniääninen ja siksikin erityisen antoisa. Tutkimukseni poikkeaa aiemmasta työttömyyttä koskevasta tutkimuksesta juuri aineistonsa ja näkökulmansa ansiosta.

Pro graduni tekoa aloittaessa olin kiinnostunut selvittämään, nähdäänkö työttömyys yksilön vai yhteiskunnan syynä. Vastaisin tähän pohdintaan tuloksieni perusteella seuraavasti. Tutkimustulokseni merkittävin anti on se, että yhteiskunnassa kasvava yksilöllisyyden ja vastikkeellistamisen ideaali ei yksiselitteisesti ilmene Aamulehdessä 2012– 2014 julkaistuissa työttömyyttä käsittelevissä mielipidekirjoituksissa. Mielipidekirjoituksissa ilmenee työttömyyden selitystekijöinä tekstejä sekä yksilöllisten että yhteiskunnallisten selitystapojen puolesta. Kuitenkaan tutkimukseni valossa ei voida missään nimessä sanoa, että yksilön vastuuta ja syytä työttömyydestä korostettaisiin huomattavan paljon verrattuna yhteiskunnallisiin selitystapoihin.

Sosiaalityön kannalta tutkimustulokseni on varsin lupaava. Työvoimapolitiikan ja työvoimapoliittisten toimenpiteiden muuntuminen yhä aktivointipainotteisemmaksi ei siis ainakaan vielä ole vaikuttanut yksilöä syyllistävästi. Jotta työttömät nähtäisiin jatkossakin arvokkaina oman elämänsä asiantuntijoina, tulisi sosiaalityöllä olla entistä vahvempi rooli aktivointikeskustelussa. Esimerkiksi sosiaalitoimen ja TE-toimistojen yhteistyötä kehittämällä voitaisiin luoda uudenlaisia matalan kynnyksen toimenpiteitä pitkään työttöminä olleille.

Tutkimustulokseni on voimaannuttava myös työttömien itsensä kannalta. Oikeastaan työttömyyttä voidaankin selittää niin monella tapaa kuin jokainen yksilö haluaa vain määritellä. On sitten tarkastelukeinona nähdä työttömyys yhteiskunnan pakollisena pahana tai laiskojen ihmisten ilveenä, jokainen saa ja on oikeutettu valitsemaan tapansa itse.

LÄHTEET

Aho, Simo (1988) Palkkatyö yhteiskunnallisen järjestyksen perustana. Tutkimus palkkatyön normalisoinnin historiasta ja ”työyhteiskunnan kriisistä”. Jyväskylä: Tutkijaliitto.

Aho, Simo (2008) Työttömyyden pitkän aikavälin dynamiikka ja työvoimapolitiittisten toimenpiteiden kohdistaminen. Työpoliittinen Aikakauskirja 4/2008.

Aho, Simo & Koponen, Hannu (2005) Työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin osallistuneiden seuranta. Tutkimus rekisteriaineistosta vuosilta 1997–2003. Helsinki: Työministeriö.

Aho, Simo & Kunttu, Susanna (2001) Työvoimapolitiittisten toimien vaikuttavuuden tutkiminen rekisteriaineistojen avulla. Menetelmäkehittelyä ja 1994–1997 toteutettuja toimia koskevia tuloksia. Työministeriö Nro 223. Helsinki.

Aho S & Arnkil R: Suomen työvoimapolitiikan ja työvoimapalvelujen kehityksen käänneet pohjoismaisessa kontekstissa. Teoksessa Heiskanen T, Järvensivu A; Leinonen M & Aho S (toim.): Kohti uutta työelämää? Tutkimuksen näköala työelämän kehitykseen, 46–77. Tampere University Press: Tampere 2008

Airila, Auri & Kauppinen, Kaisa & Eskola, Kaisa (2007) Ikäystävällisyys ja iän merkitys työssä – tutkimus hoito-, opetus-, ja pelastusalalla. Helsinki.

Ala-Kauhaluoma M, Keskitalo E, Lindqvist T, Parpo A (2004) Työttömien aktivointi. Kuntouttava työtoiminta -lain sisältö ja vaikuttavuus. Stakes-tutkimuksia 141. Helsinki

Bardy, Marjatta (2006) Epilogi: Mitä teemme – kun kehitämme? Teoksessa Riitta Seppänen-Järvelä & Vappu Karjalainen (toim.) Kehittämistyön risteyskohtia. Helsinki: Stakes, 269–282.

Belanger, Jacques & Giles, Anthony & Murray, Gregor (2002) Towards a new production model: Potentialities, tensions and contradictions. Teoksessa Gregor Murray, Jacques Belanger, Anthony Giles & Paul-Andre Lapointe (toim.) Work & employment relations in the high-performance workplace. London: Continuum, 15–71.

Blomgren, Sanna (2003) Vaikeasti työllistettävyyden kysymys 1900-luvun työvoimapolitiittisissa uudistusehdotuksissa. Helsinki: Stakes. Työpapereita 5.

Björklund, Liisa & Hallamaa, Jaana (2013) Miten kannustaa ihmisiä työmarkkinoille eettisesti ja kestävästi? Teoksessa Vappu, Karjalainen & Elsa Keskitalo (toim.) Kaikki työuralle! Työttömien aktivointipolitiikkaa Suomessa. Tampere: Juvenes Print. 150169.

Eskola, Jari. & Suoranta, Juha. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8.painos. Jyväskylä: Gummerrus

Filander, Karin & Jokinen, Esa (2008) Kehittämisen pakko vai mahdollisuus? Teoksessa Tuula Heiskanen, Minna Leinonen, Anu Järvensivu & Simo Aho (toim.) Kohti uutta työelämää?: tutkimuksen näköala työelämän kehitykseen. Tampere: Tampere University Press, 196–214.

Halko, Marja-Liisa (2003) Essays on the financing of unemployment insurance. Helsinki.

Hautamäki, Antti (toim.) (2008) Muutoksen Suomi. Ihmiset muutoksen tekijöinä, instituutiot ihmisten tukijoina. Helsinki: Sitra.

Heinonen, Elisabet & Hämäläinen, Kari & Räisänen, Heikki & Sihto, Matti & Tuomala, Juha (2004) Mitä on työpolitiikka? Vatt-julkaisuja 38. Helsinki: Valtion taloudellinen Tutkimuskeskus.

Helve, Helena (2010): Nuorten pätkätyöläisyys, muuttuvat arvot ja maailmankuvat. Esitelmä Nuorisotutkimusseuran ”Näkö- kulmia nuorisotyöttömyyteen” – seminaarissa 5.5.2010 Helsingissä.

Hämäläinen Kari (2013) Aktivointipolitiikan talouspoliittiset tavoitteet, tulokset ja merkitys yhteiskunnassa. Teoksessa Vappu, Karjalainen & Elsa Keskitalo (toim.) Kaikki työuralle! Työttömien aktivointipolitiikka Suomessa. Tampere: Juvenes Print. 173187.

Ilmakunnas, Seija (2011) Taluskriisi, työmarkkinat ja aktiivinen työvoimapolitiikka. Työpoliittinen Aikakauskirja 1/2010, 37–46.

Jauhiainen, Signe & Rantala, Juha (2011) Ikääntyvien työttömyys ja työttömyysputki – katsaus viimeaikaiseen kehitykseen. Eläketurvakeskuksen raportteja 03/2011.

Julkunen Raija (2000) Aktivoivan sosiaalipolitiikan hämmennykset. Teoksessa E. Nurminen (toim.) Sosiaalipolitiikan uudet avaukset. Palmenia kustannus. Helsinki.

Julkunen, Raija (2001) Suunnanmuutos. 1990 luvun sosiaalipoliittinen reformi Suomessa. Vastapaino Tampere.

Järvensivu, Anu & Koski, Pasi (2008) Työelämäsuuntautuneen oppimisen tutkimus innovaatioaallon harjalla. Teoksessa Tuula Heiskanen, Minna Leinonen, Anu

Järvensivu & Simo Aho (toim.) Kohti uutta työelämää?: tutkimuksen näköala työelämän kehitykseen. Tampere: Tampere University Press, 17–45.

Järvensivu, Anu (2014) Työelämän muutoksen trendit ja myytti Y-sukupolvesta. Työterveyslaitos <http://www.arbetsliv2020.fi/files/277/ELYPori131127.pdf> (viitattu 7.10.2014)

Kalecki (1971), (alkup. 1943): Political Aspects of Full Employment. Teoksessa Kalecki, M. Selected Essays on the Dynamics of the Capitalist Economy 1933-1970. Cambridge.

Keskitalo, Elsa & Karjalainen, Vappu (2013) Mitä on aktivointi ja aktivointipolitiikka? Teoksessa Vappu, Karjalainen & Elsa Keskitalo (toim.) Kaikki työuralle! Työttömien aktivointipolitiikkaa Suomessa. Tampere: Juvenes Print.

Kyngäs, Helvi & Vanhanen, Liisa (1999). Sisällön analyysi. Hoitotiede 11 (1), 3-12.

Laine, Pertti (2013) TYÖHYVINVOINNIN KEHITTÄMINEN. Hyvän kehittämisen reunaehdoja tutkimassa. Turun yliopiston julkaisuja

Laine, Veli (2004) Eläkejärjestelmän kannustinvaikutukset. VATT- keskustelualoitteita 331. Helsinki.

Lindqvist Tuija (1986) Sosiaali- ja terveydenhuollon rajankäynnistä ja medikalisaatiosta. Teoksessa Antti Karisto & Tapani Purola (toim.) Sosiaalityön kehittäminen. Helsingin yliopisto: Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, Oppimateriaaleja 1: 1986, 69-80.

Lödemel I & Trickey H (2001) An offer you can't refuse. Workfare in an international perspective. Fafo Institute of Applied Social Science. Oslo. Norway.

Mäntysaari, Mikko (1985) Liittyykö koko perheen laitoshoitoon eettisiä ongelmia? *sosiaaliturva* 73 (3) 115-117.

Montén, Seppo & Tuomala Juha (2003) Muuttoliike, työssäkäynti ja työvoimavarat Uudellamaalla. VATT-tutkimuksia 105. Helsinki.

Myrskylä, Pekka (2010) Taantuma ja työttömyys. Työ- elinkeinoministeriön julkaisuja 57/2010. Helsinki.

Nordisk Socionomforbunds Samarbeidskomité (1999). Moniste.

OECD (2007): Employment outlook. Paris: OECD

Pohjola, Anneli (2007) Eettisyyden haaste tutkimuksessa. Teoksessa Leena Viinamäki & Erkki Saari (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Tammi, 11–31.

Raunio Kyösti (2004) Olennainen sosiaalityössä. Gaudeamus. Helsinki

Rinne, Risto & Salmi, Eeva (1998) Oppimisen uusi järjestys. Uhkien ja verkostojen maailma koulun ja elämänmittaisen opiskelun haasteena. Tampere: Vastapaino.

Ruusuvuori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (2010). Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.

Räisänen, Heikki (ed.) Rakenteellinen työttömyys. Tutkimusinventaario ja politiikkajohtopäätökset. VATT-tutkimuksia 92. Helsinki.

Sihto, Matti & Sarder, Paula (2012) Ikääntyneiden työllisyys- ja työttömyyskehitys uuden ikäpolitiikan aikana. Helsinki: TEM-analyyseja 45/2012.

Sihto, Matti (2013) Työllisyys- ja aktivointipolitiikan tulevaisuuden näkymiä. Teoksessa Vappu, Karjalainen & Elsa Keskitalo (toim.) Kaikki työuralle! Työttömien aktivointipolitiikkaa Suomessa. Tampere: Juvenes Print. 190-204.

Sirén, Pirkko (1983) Sosiaalihuollon tehtävistä hyvinvointivaltion kriisissä. *Sosiaalinen aikakauskirja* 1983:77 (2) 27–29.

Serrano Pascual, Amparo (2007) Reshaping Welfare States: Activation Regimes in Europe. Teoksessa Amparo, Serrano Pascual & Lars Magnusson (toim.) Reshaping Welfare States and Activation Regimes in Europe. Brussels, 11-34.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuusa, Matti (2005) Kohti kuntouttavaa sosiaalityötä. Aktivointi ja työllistymisen tukeminen sosiaalityön ammattikäytäntönä kunnissa. Kuntoutussäätiö. Tutkimuksia 74/2005. Helsinki.

Työllisyyskertomus vuodelta 2011 (2012) Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 8/2012.

Työvoimapolitiittisten toimenpiteiden kohdistaminen (2008) Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 24/2008.

Verho, Jouko (2008) Microeconomic Studies on Unemployment and Business Cycles. Helsinki: Kansantaloustieteen laitoksen tutkimuksia, No. 113:2008.

Vesala, Kari Mikko & Rantanen, Teemu (toim.) (2007) Argumentaatio ja tulkinta. Gaudeamus. Helsinki.

Vähätalo Kari (1999) Työttömyys ja suomalainen yhteiskunta. Gaudeamus. Helsinki.

verkkolähteet:

Työntekijälle mahdollisuus kolmen päivän palkalliseen ammatilliseen kehittämiseen (2013) Työ- ja elinkeinoministeriö. Tiedotteet 2013. https://www.tem.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tiedotearkisto/vuosi_2013/tyontekijalle_mahdollisuus_kolmen_paivan_palkalliseen_ammattilliseen_kehittamiseen.113101.news viitattu 7.10.2014

http://www.tepalvelut.fi/te/fi/tyonhajakijalle/tukea_tyollistymiseen/tyovoiman_palvelukeskus/tyollistymisraha/index.html <http://www.aamulehti.fi/mediamyyni> aamulehden levikki ja historia, viitattu 11.12.2014 <http://writingcenter.fas.harvard.edu/pages/how-do-close-reading> Kain, Patricia, 1998. *How to Do a Close Reading*. Writing Center at Harvard University. viitattu 4.1.2015

<http://www.labour.fi/tutkimusjulkaisut/tyopaperit/sel266.pdf> Kärkkäinen, Olli (2011) Työn vastaanottamisen kannustimet Suomessa. Palkansaajien tutkimuslaitos. Työpapereita 266. viitattu 3.2.2015

http://www.vatt.fi/file/vatt_publication_pdf/j38.pdf Mitä on työvoimapolitiikka? viitattu 16.2.2015

<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2012/20120133> Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi julkisesta työvoima- ja yrityspalveluista sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta. HE 133/2012. viitattu 3.2.2015

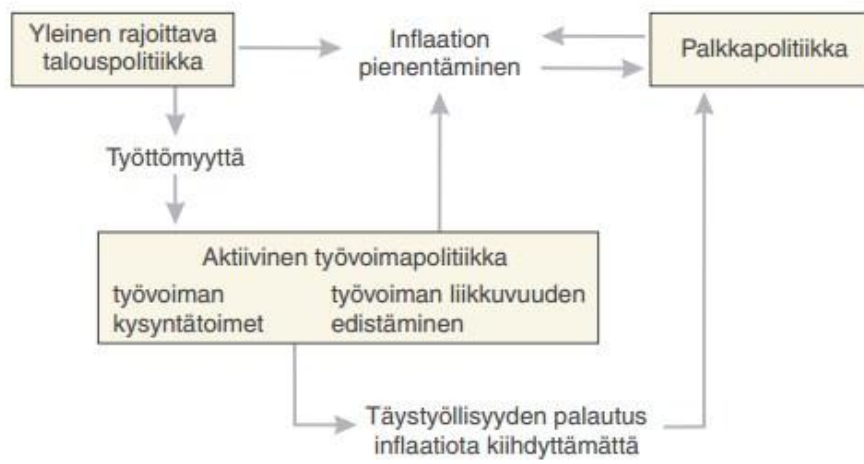
<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2000/20000184> Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. HE 184/2000. viitattu 3.2.2014.

http://www.stat.fi/til/tyti/2015/01/tyti_2015_01_2015-02-24_tie_001_fi.html viitattu 5.3.2015

<http://www.tem.fi/files/40959/ELO14.pdf> Työ- ja elinkeino ministeriö, työnvälitystilasto viitattu 24.11.2014

LIITTEET

Liite 1. Keskeiset politiikkalohkot täystyöllisyyden palauttamisessa ja ylläpitämisessä (Heinonen ym. 2004, 57)

Liite

2. Erilaisten työvoimapolitiittisten toimenpiteiden jakautuminen sektoreittain
(Heinonen ym. 2004, 100–117)

Työmarkkinaperusteinen osaamisen parantaminen:

Työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus
Yhteishankintakoulutus
Oppisopimus ja harjoitteluohjelmat
Ennakointi ja koulutus

Subventiot yksityiselle sektorille:

Työllistämistuki yrityksille ja muulle yksityiselle sektorille
Yhdistelmätuki ja työllistämistuella työllistäminen
Yrittäjäraha

Suora työpaikkojen luominen:

Tukityöllistäminen valtiolle ja kuntasektorille

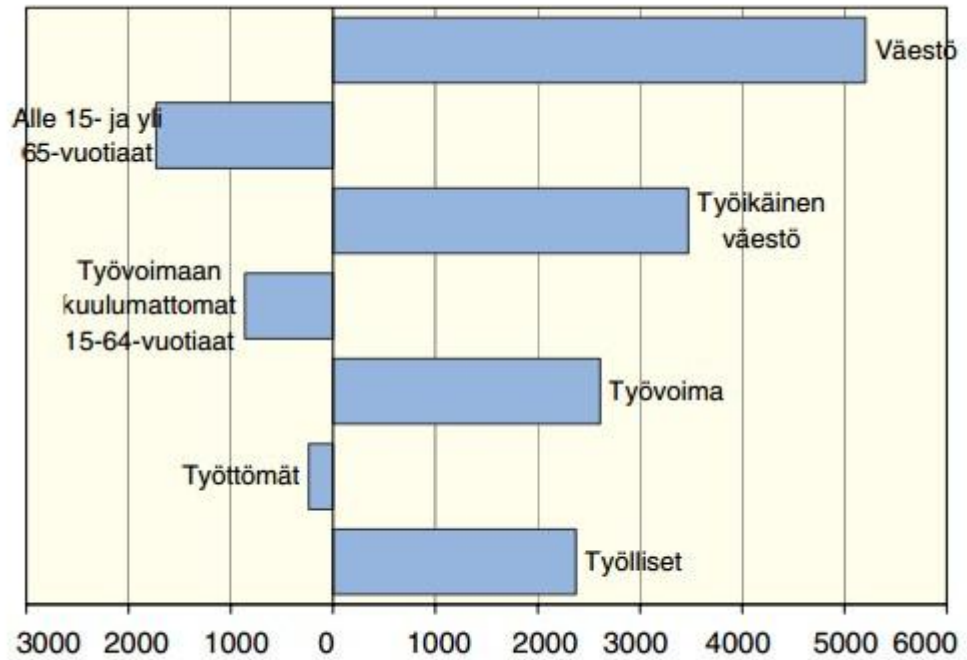
Liite

3. Aktivointitoimien jakautuminen mahdollistamiseen ja vastikkeellistamiseen
(*Muunnelma Kari Hämäläisen esityksen pohjalta*
http://www.vatt.fi/file/vattpaiva2013/vattpaiva2013_hamalainen.pdf)

Mahdollistaminen	Vastikkeellistaminen
<ul style="list-style-type: none"> - Työnvälitys - Työvoimapolitiittiset toimenpiteet - Työllistymisen rahalliset kannustimet	<ul style="list-style-type: none"> - Etuuksien tason, keston ja saamisehtojen määrittäminen - Työttömän velvollisuudet toimia (työllistymissuunnitelma, yhteydenotot + raportointi TE:hen) - Sanktiot tottelemattomuudesta - Sosiaaliturvan ehdollistaminen aktivointitoimille

Liite

4. Väestön jakautuminen pääryhmiin vuonna 2002, 1000 henkilöä. (Tilastokeskus, työvoimatutkimus ja väestötilastot)

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus ja väestötilastot.

Liite

Liite 5. Mielipidekirjoitusten jakautuminen eri selitystapojen kesken

MIELIPIDEKIRJOITUKSIA yht. 50kpl		
SELITYSTAPOJA yht. 231 kpl		
Taloudelliset selitystavat		47 kpl
Ikään liittyvät selitystavat		32 kpl
Työttömyyden selittäminen itsestä riippumattomilla tavoilla		9 kpl
Syrjäytymiseen liittyvät selitystavat		28 kpl
Kannustinloukkoihin liittyvät selitystavat		23 kpl
Yhteiskunnalliseen rakenteeseen liittyvät selitystavat		49 kpl
Koulutukseen liittyvät selitystavat		31 kpl
Normalisointiin liittyvät selitystavat		7 kpl